БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР! 1925 чылда үндеазилеттингеи.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 198 (4988). 1961 ч. август 22, вторник. | Өртээ 2 көп.

АЖААП АЛЫЫШКЫННЫҢ ҮЕЗИНДЕ ШАК БҮРҮЗҮ ҮНЕЛИГ

РАЙОННАРНЫҢ ПАРТИЯ КОНФЕРЕНЦИЯЛАРЫ

Кижи төрелгетенниң чырыткылыг келир үезин, — коммунистиг ниитилелди бистиң Төрээн чуртувуска тургузарының улуг программазының — Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының чаа Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин бистиң областың районнарының партия конференцияларының төлээлери, бүгү чуртаазы ышкаш кайгамчык улуг көдүрүүшкүнбиле чугаалажып, ол төөгүлүг документилерни изии-биле бүрүн деткип турарлар.

СЭКП-ниң Программазының төлевилелин чугаалажып көргеш, Улуг-Хем районнуң партия конференциязының хүлээп алган доктаалында чугаалап турары болза: «Бистиң үениң төөгүлүг улуг документизин— СЭКП-ниң чаа Программазының төлевилелин районнуң бүгү коммунистери, бүгү ажылчы чоннары политиктиг болгаш күш-ажылчы кайгамчык улуг көдүрүүшкүн-биле чугаалажып, танышпышаан чеди чылдың үшкү чылында социалистиг хүлээлгелерни күүседир, оон-биле Төрээн чуртуң күүзүн быжыглаар, СЭКП-ниң XXII съездизинге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш улам сорук кириишкинниг ажылдап турарлар. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазының төлевилелин районнуң партия конференциязы бүрүнү-биле үүлдүгүүнүп, деткип тур».

«ҮТКА-ның 25 чылы» совхозтуң Арыскан салбырының ажыл-ишчилери боттарының бар аргаларын санап көргеш, СЭКП-ниң XXII съездизинге белек кылдыр тарааның ниити чыылдазын баштайгы хүлээлгезинден көвүдүрүп—кызыл-тастың гектар бүрүзүнден 20 центнер, арбайның—25 центнер дүжүлүн ажаап алырын хүлээнген болгаш мал чемнериниң белеткелин бедик темпилиг чорудуп турарлар. СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин Бии-Хем, Танды, Тес-Хем, Каа-Хем районнарының партия конференциялары болгаш Өвүр районнуң коммунистериниң отчёт-сонгулдалыг хуралы база изии-биле бүрүн деткип, СЭКП-ниң XXII съездизинге алдар болдурган социалистиг хүлээлгелерни долдур болгаш ажыр күүсеттинерни хандырарын СЭКП-ниң хамаарышкан райкомнарынга, партия организацияларынга дааскан.

СЭКП-ниң XXII съездизинге белеткелдиң бо төөгүлүг хүннеринде районнарның партия конференцияларының организастыг бедик деңнелге эртип, ажылда бар четпестерни принципиалдыг шүгүмчүлелдиң ёзузу-биле илередип, партия райкомнарының, эге организацияларының масса-политиктиг база организакчы ажылының деннелин амгы үениң негелдезинге дүүштүр уламна бедидериниң тодаргай аргаларын айтып турарын демдеглээр херек. Мал ажылын хөгжүдериниң перспективтиг айтырыгларын барык шиитпирлевейн келгенин, районнуң экономиказының кол адыры болур мал ажылынга удуртулганы СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң кошкатканын, оон түннелинде районнуң ажыл-агыйлары бо чылын 2471 бызааны, 24757 анай, хураганны чедир албаанын, малдың хорамчазының хөй болганын Улуг-Хем районнуң партия конференциязы бүрүүшапкан болгаш мал ажылынга удуртулганы күштелдирерин, сүт-бараан фермаларын механизастаар, бот орулга-чарылгалыг хойжу бригадаларны дидими-биле тургузарын, малдың эдиржилгезин база тарып боозадылгазын үлегерлиг организастаар болгаш оон уксаазын эжижидер дээн ышкаш мал ажылының перспективтиг айтырыгларын мергежилдиг шиитпирлээрин СЭКП райкомунуң чаа составындан, партия организацияларындан шынгыы негээн.

Партияның эзлчеглиг XXII съездизинге алдар болдурган социалистиг хүлээлгелериниң чедиишкинниг күүселдезин хандырары — СЭКП-ниң райкомнарының, хооркомунуң, партия эге организацияларының эн чугула сорулгазы. Ындыг турбуже, 1961 чылда социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезин дендии четпес организастап келгени дээш СЭКП-ниң Бии-Хем райкомун, оон бирги секретары эш А. Градобоевти, райкүүскомнуң даргазы, партия райкомунуң бюро кежигүнү эш С. Байыр-оолду конференцияның төлээлери шыңгыы шүгүмчүлээннер. Чер-черниң партия, совет болгаш ажылагый органнарының ажыл-чорудулгазының түннелдерин үнелеп көөрде, хамыктың мурнунда социалистиг хүлээлгелериниң күүселдезин канчаар организастаанын барымдаалаар апаар. Партийжи масса-политиктиг болгаш организакчы ажылды кайда чавыс деннелде тургускан болдур, ында планнар, хүлээлгелер чедир күүсеттинмейн келгенин районнарның партия конференциялары тодаргай көргүзүп турар.

СЭКП-ниң Өвүр райкому, оон бюрозу партия организацияларынга, районда хөй-ниити организацияларынга удуртулганы кошкаткан болгаш ажылчы чоннарның ортузунга масса-политиктиг база организакчы ажылды чавыс деннелге тургусканының түннелинде малдың баш санын өстүрер планны районнуң ажыл-агыйларының чедир күүседип шыдавайн турарын, мал ажылының продуктуларын бүдүрерин эрткен чылдаазындан кудулатканын коммунистериниң отчёт-сонгулдалыг район хуралы демдеглээн. СЭКП-ниң Танды райкомунуң секретарылары эштер С. Верзилин, К. Очур-оол олар ажыл-агыйларның удуртукчуларындан, партия эге организацияларының секретарыларындан принципиалдыг негелдени салбайн, дүжүт ажаап алыышкынында база мал чемнериниң белеткелинде амгы улуг хожудаашкын-биле колдуунда эптежип, четпестерни чайладырыныш шиитпирлиг хемчеглерин албайн келгеннер.

Партия конференциязы — районнуң партия организациязының дээди органы болгаш бүгү коммунистерниң, ажылчы чоннарның амыдыралында эң чугула ужур-дузалыг улуг болуушкун. Дараазында болур партия конференцияларынга организастыг болгаш техниктиг белеткелдерни хынамчалыг чорудары, СЭКП райкомнарының ажылынга ханы анализти бээр болгаш оларның моон соңгаргы ажыл-чорудулгазының тодаргай сорулгаларын айтыр хүлээлгелиг. Район конференцияларының ажылының үезинде шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартыры, коммунистериниң эң төлептиг төлөлекчилерин райкомнарның чаа составтарынга дешшидери эргежок чугула. Чер-черде ажыл-херектиң байдалы, планнарның, социалистиг хүлээлгелериниң күүселдези дээш бедик харыысалгалыг чоруктуң ёзузунга коммунист бүрүзүн кижизидери, партия конференцияларының кичээнгейинин төвүнге турар ужурлуг.

Дүжүт ажаап алыышкынын, мал чемнериниң белеткелин чедиишкинниг чорудары, күрүнеге тараа, эстүт, дүк болгаш өске-даа продуктуларны садар хүлээлгелерни долдур болгаш ажыр күүседири—СЭКП-ниң XXII съездизинге бүгү совет улустуң белеткелинге бистиң областың коммунистериниң болгаш бүгү ажылчы чоннарының төлептиг салыышкыны болур.

КОМИ АССР-НИҢ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНГА ИЗИГ БАЙЫРНЫ ЧЕДИРГЕН

Коми АССР-ниң тургустунганындан бээр 40 чыл болганы-биле холбаштыр СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Коми АССР-ниң ажылчыннарынга, колхозчуларынга, интеллигенциязынга болгаш бүгү ажылчы чоннарынга изиг байыр чедирген чагааны чоруткан.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгезиниң түннелинде коми улус ёзулуг хосталганы чедип алган болгаш чүс-чүс чылдардагы хожудаңгай база түренги чорукту кезээде узуткаан деп, байырлыг чагаада демдеглеп турар. Коми АССР-ниң ажылчы чоннары бистиң чуртувустуң бүгү улустарының акы-дүнмалышкы дузаламчызынга даянмышаан, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле Совет эрге-чагырганың чылдарында улуг чедиишкиннерни чедип алган. Үлетпүр продукциязының ниити хемчээли революция мурнундаазы-биле деңнээрге 116 катап көвүдээн. Көдээ ажыл-агыйга үндезин чаартылгалар болгулаан, коми улустуң культуразы чечектелип турар.

Коммунистиг тургузуушкуннуң сорулгаларын күүседир дээш Коми АССР-ниң ажылчы чоннары моон соңгаар-даа шиитпирлиг болгаш чүткүлдүг демисежир дээрзинге быжыг бүзүрелди СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели илергейлээн.

Коми АССР-ниң тургустунганындан бээр 40 чыл болганы-биле холбаштыр СЭКП ТК-ның РСФСР талазы-биле Бюрозу, Россия Федерациязының Дээди Совединиң Президиуму болгаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлели республиканың ажылчы чоннарынга изиг байырны чедирген.

ССРЭ-ниң Европа кезээниң соңгу чөөн талазында Коми Автономнуг Совет Социалистиг Республика туруп турар. Оон девискээриниң барык-ла дөрттүн үш кезиин арга-ыяш шыпкан, а черинде үнелиг казар байлактарның аажок улуг курлавыры бар. Шаанда хаанныг Россияның хожудангай булуңу турган Коми АССР ам экономиказы болгаш культуразы бедик хөгжээн, чечектелип турар чер болу берген.

Августуң 20-де Коми АССР-ниң тургустунганындан бээр 40 чыл ою болур. Коммунистиг тургузуушкунга ажылчы чоннарның чедиишкиннерин, ыраккы соңгу чүкте социалистиг улуг чаартылгаларын дугайын Коми АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы З. В. Панев СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседазынга чугаалаан. Оон чугаалааны болза:

— Дөртен чыл бурунгаар, 1921 чылда В. И. Ленинниң инициативазын ёзугаар Бүгү-эвилелдиң Төп күүсекчи Комитединиң декреди-биле Коми автономнуг области тургускан, а 1936 чылда ону Коми АССР кылдыр тургускан. Чоннуң чүс-чүс чылдарда күзеп чораан күзели ынчаар боттанган, төөгүге бир-ле дугаар күрүне эрге-чагыргазын тургускан.

Бо алдарлыг байырлалды коми улус Коммунистиг партияның XXII съездизинин бүдүүзүнде онза өөрүшкүлүү-биле демдеглеп турар. Ынчангаш ажылчы чоннар төрээн Коммунистиг партияга, оон ленинчи Төп Комитединге өөрүп четтириишкинин чүректиң ханызындан ынажшыл-биле чугаалап турарлар.

Коми ажылчы чоннарның өөрүшкүлүг амгы болгаш чырыткылыг келир үезин Улуг Октябрь ажыктан. Бистиң черивиске тоолда чүве дег чаартыышкыннар болгулаан. Бистиң партиявыстың ленинчи национал политиказы, улуг орус улустуң база өске-даа акы-дүнма улустарның чаагай дузаламчызы болза коми улустуң экономика болгаш культура талазы-биле хожудаңгай чоруун кыска хуусаада ажып эртеринге чогаадыкчы күш болган.

Совет эрге-чагырганың чылдарында республикага ыяш ажыл-агыйының база ыяш ажылдап кылырының, нефтиниң, нефть-газтың болгаш үлетпүрүнүң өске-даа адырлары тургустунган. Амгы үеде бисте үлетпүрүнүң чүс-чүс бүдүрүлгелери ажылдап турар. 1913 чыл-биле деңнээрге үлетпүрүнүң ниити продукциязы эрткен чылын 116 катап өскен. Амгы үеде чурттуң экономиктиг бежен районнары Коми АССР-ден тудуг ыяжын, кокталыр хөмүр дашты, нефтини болгаш нефть продуктуларын, газты, электротехника бараанарын, тудуг материалдарын, база химиктиг продуктуларны, өлүктү база эттээн хөмүү ап турарлар.

Көдээ ажыл-агыйга база үндезин өскерилгелер болгулаан. Чединмес ядыы туренги чораан тараачыны, анчыны Совет эрге-чагырга аас-кежиктиг чаагай орукче киирип, бүгү талазы-биле хандыртынган чаагай амыдыралды тургузуп берген. Амгы үеде республикада улгаттыр каттыштырган 118 колхозтар, улуг 28 совхозтар база 40 дузалал ажыл-агый черлери санаттынып турар. Ылангыя көдээ ажыл-агый дайын сөөлүндеги чылларда улуг чедиишкиннерни чедип алган.

Үлетпүрүнүң болгаш транспорттуң хөгжүлдези-биле Коминиң географиязы база чаартынган. Шаанда кижи эртер аргажок турган тайгада болгаш тундрада ам Воркута, Инта, Ухта, Печора, Сосногорск, Микунь деп чаа хоорайлар өзүп үнген. Хоорайлар хевирлиг үжен ажыг ажылчын улуг суурлар тургустунган. Республиканың улус ажыл-агыйының шапкын хөгжүлдези-биле кады социалистиг утка шынарлыг, национал хевирлиг культура өзүп сайзырап турар. Коми АССР калбак үжүк-бижиктиг республиказы болу берген. Школаларның саны хөйү-биле өскен.

ССРЭ-ниң Эртемденнер академиязының коми салбыры, хөмүр дашты, ыяш ажыл-агыйының, нефтиниң болгаш эртем-шинчилелдиң өске-даа институттары ажылчы чоннарның чоргааралы болуп турар. Чечен чогаал болгаш уран үүүл калбак хөгжүлдени алган. Коммунистиг партияның кижизиткен кижилери базала ажок болбаазырап, сайзыраан. Чүгле Сысолск районнуң чаңгыс Пылдино көдээ суурундан безин эртемниң он ажыг докторлары болгаш кандидаттары өзүп үнген. Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары өрүмнээриниң мастерлери Владимир Ульныровтуң база Генрих Лихачевтуң, дашчы Раиса Изъюрованың, тракторист Клава Поповااның, мыш кезикчизи, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады Василий Смолевтиң, паровоз машинизи Иван Семеновтуң болгаш өскелериниң-даа аттары республикада калбаа-биле нептерээн.

Бистиң республиканың чаа күштери өзүп, мандыр турар. Чеди чылда экономика болгаш культура хөгжүлдезиниң талазы-биле перспектива аажок улуг. Чеди чыл дургузунда республиканың улус ажыл-агыйынга 1,6 миллиард ажыг рубль ажыглаттынар. Делегейде улуг Сыктывкарның целлюлоза-саазын кылыр ыяш ажыл-агыйы үлетпүрүнүң составынга кирер, Вычегданың тудуу болгаш өске-даа чээрби хире тудуглар ажыглалга кирер. Микунь — Сыктывкар аразының демир оруу ажыглалга кирер, Микунь — Косланның демир оруунуң тудуун дүрген темпбиле чорудуп турар. Чеди чылдың дургузунда шупту 100 чаа бүдүрүлгелерни тудуп тургузар. Совет эрге-чагырганың бүгү чылдарының дургузунда кылганы хире чуртталга бажыннары чеди чыл дургузунда тутунар.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунга Н. С. Хрущевтуң чугаалааны, соңгу чүктүң күчүлүг хемнери Печораны болгаш Вычегданы Каспий далайже аксып киирер дугайында дидим планны делегей кайгап магадаан. Келир үениң кылымал далайының гурар черинче бөгүн геодезистерниң баштайгы отрядтары чорупканнар.

Байырлалдың бүдүүзүнде Коми АССР-ниң ажылчы чоннарының күш-ажылчы болгаш угаан-бодалы чеди чылдың программазын болгаш социалистиг хүлээлгелерни чедиишкиннинг күүседиринче утланган.

Дөртен чыл оюн Коми АССР-ниң ажылчы чоннары өөрүшкүлүг үткүп турарлар. Ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү-ле адырларында чаа кайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип алыр дээш күштерин харамнаанмазын олар СЭКП-ниң ленинчи Төп Комитединге болгаш Совет чазакка шынзыдып турарлар.

Чурукта: Воркута хоорайның Москва деп кудумчузу.

Фото О. Кузьминнии.

★ ★

Дүжүтту кыска хуусаада ажаап алыр

Бистиң Сталин аттыг колхозтуң ажыл-ишчилери Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының чаа Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин таныжып, изиг чүүлдүгүнүүшкүн-биле хүлээп албышаан, партияның XXII съездизинге чаа-чаа чедиишкиннер-биле ужуражыр дээш улуг күш-ажылчы көдүрүүшкүн-биле ажылдап турарлар.

Колхозтуң шөлдеринде бо чылын чаагай дүжүт өзүп үнген. Күрүнениң шыгжамырынга 1000 тонна тараанны киирер хүлээлгени хуусаа бетинде күүседир дээш колхозта бо хүннерде дүжүт ажаап алыышкыны массалыг эгелээн. Оңгар-Ховуда № 1 хову бригадазында 12 комбайн, 2 жатка ажылдап турар. Баштай кестинген 130 га черниң тараазының дүжүдү ортумаа-биле 21 центнер чедип турар. Дүжүттүң мындыг чаагай болуп турарын болгаш ажыл-ишчилериң улуг көдүрүүшкүн-биле ажылдап турарын ап көөрге, күрүнеге тараа садар хүлээлгезин колхоз сентябрь 1-де күүседиптериниң аргазы бар.

Оңгар-Ховунуң турлаанда ниитиниң чемненилгезин болгаш кызыл булуңну тургускан. Ында партбюро кежигүнү эш Васильев биле школа директору эш М. Гореев ховунуң ажыл-ишчилеринге солун номчулгазын болгаш беседаны чорудуп, агитлистокту үндүрүп турарлар.

Комбайнерлер дүжүттү кыска хуусаада ажаап алыр дээш тус-тус социалистиг хүлээлгелерни алганнар. «СК-3» комбайн-биле Манар-оол сезонда 600 га, Дөңгүр, Кулумаев олар 550—550 га черлериң тараазын ажаап алырын хүлээнгеннер. Чолаачылар Шагдыр-оол «ГАЗ-51» деп автомашина-биле 500 тонна, Киштеев — 800 тонна тарааны белеткел пунктузунга сөөртүп чедирер хүлээлгени алганнар. Ажаап алыышкынның баштайгы хүннеринде эш Манар-оол хүнде 42 га, эш Дөңгүр 41 га черниң тараазын кестирип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар. Чолаачылар Шагдыр-оол, Киштеев, Сонам-оол олар хүн бүрү 20—25 тонна тараалары Бай-Хаактың тараа-белеткел пунктузунче сөөртүп, чолаачылардың аразында социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турарлар.

Колхоз бо чылын 414 га кукурузаны тараан. Ам эш Чыртак-оолдуң өстүрген кукурузазын силостап эгелээн болгаш баштай кескен черлериниң га бүрүзүнден 320 центнер ногаан масса алдынып турар. Өске-даа участоктарның кукурузазының үнүжү база чаагай. Сиген, силос белеткелин сентябрь 20-де доозар дээш бригадалар аразында социалистиг чарыш калбарган.

О. САРЫГЛАР,
колхозта партия организация секретары.

Танды район.

Танды районнуң шөлдеринде дүжүт ажаап алыышкыны чоруп, баштайгы бастырган тараалары күрүне складтарынче киирип эгелээн. Сталин аттыг колхозтуң тараажылары август 15-те Бай-Хаактың тараа хүлээп алыр пунктузунга 110 тонна тарааны дужаалган. Ол-ла хүн «Межегей» совхоз Кызылдың төп сайгарылга баазазынга 15 машина арбайны дужааган.

Чурукта: «Межегей» совхозтуң № 5 бригадазында кызыл-тасты лафеттиг жатка-биле кестирип турары.

Фото Г. Сиротиннии.

22-ГИ ҮНҮҮШКҮН

Бистиң автоклувувус районнуң Культура бажыңының чанында агиткультбригада-биле кады чоокта чаа «Большевик» колхозтуң хову турлаларынга концерт, ыши көргүзүп, лекция, беседа кылыры-биле чорупкан.

Бир дугаарында ол колхозтуң Теве-Хая чоогунда мал чеми белеткеп турар бригадазынга чеде бердивис. Ында ажыл дээрге изиг түлүк болду. Агиткультбригаданың киржикчилери база-ла колхозчуларның ажылынга дузалажып кирипкен. Бир чамдыктарывыс агитхуудус үндүрүп эгелээн.

Душтеки чем үезинде ховунуң ажыл-ишчилеринге концертти көргүзүп, агитхуудусту үндүрүп, СЭКП-ниң Программазының төлевилелин оларга таныштырган, дараазында бригадага чеде бердивис. Ында база-ла ажыл изиг түлүк. Агиткультбригаданың киржикчилери база-ла сиген бөлүп, сараат салчып эгелээн. Баянист В. Буравский сиген бөлдүрер машинага, ыраажылар Сеня Маады, Ооржак Кара-кыс олар хөпээн сөөркен ат бажы мунуп турупканнар. Кежээкиниң чеди шакки чедир бистер 18 тонна сараатты тургузарынга дузалаштывыс. Агитхуудус база-ла кежээки чемниң мурнуу чарыында белеткеттинген.

Кежээки чем соонда бистер концертвисти үндүрүп эгеледивис. Виктор Сорокинниң кларнетке тыва аялгаларны ойнааны, Монгуш Тырышпанның сыгыды, «Ашактың чугаазы» деп шулукту номчааны, Саая Сеняның «Колхозумну» деп ырыны ырлааны, Монгуш Чечекмааның «Чуруум бербес мен» деп шулукту номчаанын колхозчу ажыл-ишчилер дыка сонуургаан. Черле ынчаш концерттиң номер бүрүзүн колхозчулар үзүлбес адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Бо болза бистиң автоклувувустуң агиткультбригада-биле кады бо частан эгелээш, 22-ги үнүүшкүнү болган. Чээрби ийи үнүүшкүннүң иштинде районнуң ажыл-ишчилеринге 29 концерттерни көргүзүп, 17 лекцияларны номчуп, 29 ажыг агитхуудустарны үндүрген. Хову турлаларынга кылган номчулгаларның, беседаларның, массалыг танцыларның болгаш өскедаа оюнкарның саны хөй.

Ам бистиң автоклувувус болгаш агиткультбригадавыс районнуң колхозтарында, совхозтарында мал чеми белеткеп, дүжүт ажаап турар ажыл-ишчилерге чаа солун концерттерни көргүзүп, лекция, беседаларны кылып, агитхуудустарны үндүрүп чоруптар. Автоклуб-биле кады эмчи, баш таарыыр кижи, садыг база кады чоруур.

С. КОМБУЙ-ООЛ.

Барыын-Хемчик райкүүскомнуң культура киллдизиниң автоклуб эргелекчизи.

АЖААЛДА ТҮЛҮКТЭЭН

ЧАДААНА. («Шынның корр). «Чыраа-Бажы» совхозтуң Ак-Хая, Хову-Аксы, Чыргакы участоктарында дүжүт ажаап алыышкыны түлүктеп эгелээн. «СК-3» болгаш «С-6» комбайннар, оон ыңай 6 жатка-лар аңгылап ажаарының аргазы-биле кестирип кирипкен.

Август 20-те чедир 160 гектар кызыл-тас болгаш 163 гектар арбай кестинген. Ажылдың баштайгы хүннери эки дүжүттү илередип турар. Чижээ, бастырган 8 гектар арбайның гектар бүрүзүнден 16 центнер дүжүт алдынган.

Хүнде 10 гектарның орнунга механизаторлардан Сүге-Маадыр 15 гектар, Н. Монгуш 14 гектар тарааны кестирип турар. Жатка-биле кестирип турар М. Өктек-оол ышкаш мурнакчылар база хөй.

Чыраа-Бажы участокта ажылдап турар коммунист Николай Монгушка удурткан механизаторлар (30 кижи) Тандының «Кызыл партизан» совхозунуң тараажыларының кыйгырыын танышкаш, боттары база тодаргай хүлээлгелерни алган. Чижээ, хүнде 10 гектар тараа кестирер норманы 15—20 гектар чедирер, кывар үүлдү 5 хуу камнап алыр болгаш оон-даа өске.

Гектардан 20 центнер

ЫЙГЫЛАК. Барыын-Хемчик районда «Большевик» колхозтуң тараажылары бо чылын чаагай дүжүттү өстүрүп алган. Ортаа Шыра-Булакта мурнап бышкан 170 гектар арбайны 4 комбайн, 1 жатка-биле кестирип кирипкен. Колхозта парторганизация секретары эш Бойдунуң редакцияга дыңнатканы болза:

— Бо чылын тараа культураларын 2048 гектарда тараан бис, оон үнүжү дески чаагай. Ангылап ажаар комбайннарга орук ажыдып, кестирбишаан бастырган черлериниң чижээнден алырга, гектардан дүжүт ортумаа-биле 20 центнер болуп турар.

Колхоз дүжүт ажаалдазынга белеткелин чогуур өйүнде организастыг дооскан. Чижээ, ангылап ажаар 8 комбайннар, кестирбишаан бастырар 3 комбайннар, ол ышкаш жаткалар шупту белен. Төп шаннын дерилгези бо чылын эки болган. Механизатор кадрлар база четчир.

Хүлээлгени күүседиринге

ИЙИ-ТАЛ. Улуг-Хем районда Жданов аттыг колхоз мал чеми белеткээр ажылды организастыг чорудуп турар. Улуг-Алаакта, Барыкта, Буланныг-Арыгда болгаш Өөдең-Шөлде бригадалар 481 тонна сигенни белеткээн. Ол болза планның 40 хуузу.

Колхозтуң сиген шөлдеринде 2 машиналар кошкан бир трактор, 5 ат машиналары, хол кадырларлыг 20 кижи ажылдап турар. Парторганизация секретары эш Бавунуң редакцияга дыңнатканы болза:

— Мал чеми белеткээр хүлээлгени долдур болгаш ажыр күүседиринге бисте күш болгаш аргалар бар, бо чылын сигенниң үнүжү база эки болган. Бо талазы-биле доктаамал ажылдап турар дөрт бригадалардан ангыда малчыннар звенолары черде база тургустунган.

Хожудаашкындан чайлаар

БУЛУҢ-БАЖЫ. Бо чылын сигенниң үнүжү мурнуку кайы-даа чылдардан эки болган. Ол хиреде Эрзин районда «Кызыл сылдыс» колхоз мал чеми белеткээрин дыка хожудадып турар.

Сиген кезилдези эгелээнден бээр элээн үелер эрткен, шөлдерде 2 тракторлар, 13 ат машиналары, хол кадырларлыг 25 кижи ажылдап турар. Херек кырында ажылдың көргүзүү дыка багай.

Сөөлгү медээ ёзугаар алырга: сиген белеткээриниң планы 4,4 хуу, силос салыының планы 3,9 хуу четкен. Ол болза ажыл-херекти эки организастап, күштү четче эвилелдеп шыдавайн келгенин херечилеп турар. Эт-сүт угланыышкыныг инек фермазының коллективи (эргелекчизи эш Ёндан) бо хүннерге чедир 4,8 тонна сиген белеткээн, ол—планының чүгле 1,4 хуузу болур.

Мындыр хожудаашкынныг чорук колхоз баштаар черин (даргазы эш Борбак-оол), партия организациязын (секретары эш Яндаа) дүвүретпейн турары шын эвес.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

ТӨРЭЭН ПАРТИЯВЫСТЫҢ XXII СЪЕЗДИЗИНГЕ

Бистиң чуртувуска коммунизмни тургузарының сорулгаларын айыткан Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазының төлевилелин «Тиилелге» совхозтуң коммунистери болгаш бүгү ажылчыннары кайгамчык улуг көдүрүүшкүн-биле уткаан болгаш төөгүлүг ол документини ханызы-биле өөренип, СЭКП-ниң XXII съездизинге аддар болдурган социалистиг хүлөөлгелерни чедиишкинниг күүседир дөөш сорук кириишкинниг ажылдап турарлар. Совхозта партия, профэвилел болгаш комсомол организациялары база дирекция чери төөгүлүг чеди чылдың үшкү чылының онаалгаларын чүгле долдур эвес, харын ажыр күүседир дөөш организастыг хемчеглерни өлөөн күштелдирген. Бисте бо чылын тараның үнүжү чазагай, ынчангаш күрүнеге 12,5 мун пуд тарааны дужаар деп мурнунда хүлөөлгелиг тургаш, ам 13 мун пуд тарааны Төрөөн чуртуң шыгжавырынга киирерин бар аргаларны санап көргеш, совхозтуң коммунистери, ажылчыннары шиитпирлөөннер. Күрүнеге эът дужаарының чыл планын совхоз август 15-ке чедир 60 хуу, дүктүң планын — 80,4 хуу, сүттүүн — 45,5 хуу күүседкен. Көдөө ажыл-агый продуктуларын бүдүрер талазы-биле совхоз бүдүрүлгезинин мурнакчылары хүн бүрү көвүдеп турар. Саанчы эш Анай-Көк 7 айларның дургузында бодунга быжыглаан саар инек бүрүзүнден 1270 кг сүттү саап, СЭКП-ниң XXII съездизинге аддар болдурган социалистиг чарышка бирги черни өлөөн. Ол ышкаш саанчылар эштер Каракыс инек бүрүзүнден 970 кг, Чечеймаа—1006 кг сүттү сааннаар.

Хой кадарчызы коммунист эш Дажы-Серен бөдүүн дүктүг хой санындан-на 2,2 кг дүктү кыргып, хураганнарны бүрүн дорулуктурган. Инек кадарчылары эштер Аракчаа, Маадыр-оол ышкаш мурнакчылар база бар. Бистиң совхозтуң байдалы-биле алырга, мал кажааларын, чуртталга бажыңнарын, бүдүрүлгениң янзы-бүрү черлерин тудары чугула сорулгаларның бирөөзи болуп турар. Чунар бажыңның, 8 өг-бүле чурттаар 2 каът бажыңның база чаңгыс аай хевирлиг 20 бажыңнарның тудуунда эштер Дөгүс-оол, Мартыспан, Мартый-оол оларның удуртканы тудуг бригадаларының кежигүннери төрөөн партиязының XXII съездизинин ажыттынар хүнүнге чөдир ол тудугларны ажыглалга киирер дөөш чүткүлдүг ажылдап турарлар. Тудугжулар эштер Бюрбю, Достак-оол, Станковский олар хүн бүрүде нормаларын ажыр күүседип, тудугну шынарлыг-даа, дүрген-даа кылып турарлар.

Күкурузаның, картофельдиң үнүжү бисте база эки. Тараа болгаш өске-даа культураларның байлак дүжүдүн кыска хуусаада чидириг чокка ажаап алыр дөөш совхозтуң механизаторлары дүжүт ажаап алышкынынга багай эвес белеткенгеннер. Комбайнерлер эштер Д. Доржу, О. Доржу, Б. Ленский олар комбайннар сештелгезинге өн-не мурнакчы ажылдааннар.

Партияның Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин чоннуң ортузунга ханызы-биле тайылбырлаары-биле партбюро 26 агитаторларны тус-тус участоктарга быжыглаан, олар тайылбыр ажылын ажылчыннар ортузунга күштелдирип, масса-политиктиг ажылды ажыл-агый сорулгалары-биле сырый холбаштырып турарлар. Агитаторлар эштер Стахурлов, Хувар, Бичеуруг, Аракчаа, Сат олар СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин пропагандалаар талазы-биле номчулгаларны, беседаларны чонга билдингир кылдыр, амыдырал-биле сырый холбаштыр кылып турарлар.

Механизаторлар, сигенчилер ортузунга культура-массалыг ажылды күштелдиреринче кичөөнгейни партбюро, профэвилел болгаш комсомол организациялары өлөөн күштелдирген. Комсомол комитединиң секретары эш Седен-оол удурткан 13 кижи составтыг культура бригадазы хову турлагларында ажыл-ишчилерге концерттерни көргүзүп турар.

Бригадалар аразында социалистиг чарышты калбарткан болгаш тиилекчилерге тыпсыры-биле партия, профэвилел организацияларының, совхозтуң дирекция чериниң шилчиир Кызыл тугун тургускан. Механизаторларның социалистиг чарышының түңнелдерин 5 хонгаш-ла үндүрерин, чарыштың тиилекчилеринге вымпелдерни болгаш акша шаңналдарын тыпсырын база шиитпирлөөн.

Кылдынган чүүлдер-биле чергелештир, ажылда бар четпестерни демдеглевейн барып болбас. Ажылагыйның чугула сорулгазы болур мал чеминиң белеткели хожудап турар. Чижөө, совхоз август 10-га чедир сиген белеткөөр планын чугле 10,5 хуу күүседкен, ылаңгыя № 2 бригада (бригадири эш Гурков) сигенчилер ортузунга ажылды багай организастаан. Бо дугайында партбюро, совхозтуң дирекция чери организакчы ажылды кошкак чоруткан. Күрүнеге сүт дужаар план база улуг хожудаашкында. Көдөө ажыл-агый продуктуларын белеткөөр чугула сорулганы харыылаар хүлөөлгелиг коммунист эш Тазминниң өң харыысалга чок ажылдан турарын демдеглөөр херек.

Рабкооп, ооң удуртукчулары эштер Кыштымов, Алдын-оол олар механизаторларның, сигенчилерниң ниитии чемненилгезин амга чедир ёзулуг организастап шыдаваннар. Ам сорулга чүдел дизе, бар четпестерни шиитпирлиг чайлатышаан 1961 чылдың социалистиг хүлөөлгелериниң күүселдезин бүрүн хандырарында, мал чемнерин белеткөөр планны күүседиринде, дүжүттү чидириг чокка ажаап алырында болуп турар.

А. АРЖАЛАЙ,
совхозта партия организациязының секретары

Мал чемнериниң белеткелинче күштерни эвилелдээрин бичии-даа кошкадып болбас

Организастыг ажыл-иш

МАЛГАШ-БАЖЫҢ «Сүт-Хөл» совхозтуң Бора-Тайга салбырының ажыл-ишчилери сигенни бөлүп сарааттаарын аяс эки хүннерде, өлчаъстыг хүннерде силос салырын организастап турар.

Халас хүннер эрттирбейн, күш-ажылды дөөре организастап турарының түңнелинде 810 тонна силос салдынган, 212 тонна сигенни сарааттап тургускан. Мал чеми белеткөөр ажылды бо хүннерде улам калбартып турар.

Бора-Тайганың сиген шөлдеринде 12 звенолар бар, ында ниитизи-биле 140 хире кижи ажылдап турар. Шөлдерниң сигенин 1 трактор, 2 аът машиналары-биле, а алаактарның, белдерниң болгаш кыштаглар чоогунуң сигенин хол кадыырлыг 112 кижи кестирип турар.

Чарышка сорук кирген

КЫЗЫЛ-ЧЫРААА. Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг колхозтуң сиген шөлдеринде дөрт бригада сөөлгү хүннерге чедир 89 сарааттыг тургускан азы 4260 центнер сигенни белеткөөн. Ийме көдөө Советтиң даргазы эш Аракчааның редакцияга дыңнатканы болза:

— Ниитинин малынга четчир, эки хоолулуг чем белеткөөринге организастыг чамдык хемчеглер алдынган. Чижөө, бригадаларда 80 ажыг кижи доктаамал ажылдап турар. Суурнуң чонундан сиген ажылынга шефти үргүлчү чорудуп келген. Ол ажылда малчыннар звенолары база организастатты нган.

Колхозтуң сиген ажылында бир үнелиг чүүл болза, тургустунган сарааттарны ол-ла дораан хынамчалыг кажаалап турары болур. Ол ажылда шупту кырганнар—15 кижилиг звено быжыглаттынган. Оларны 73 харлыг Сундуй-оол ирей удуртуп турар.

Силос салыышкыны чоокта чаа эгелөөн. Сөөлгү хүннерде сигенден 490 центнерни траншеяларда шыгжаан. Сигенден силостаашкынны үргүлчүлевишаан август 17-ден эгелеп кукуруза силостаарынче база киришкен.

СЭКП-нин XXII съездизинге уткуштур калбарган чарыш кижилерни кызымак күш-ажылче улам сорук киирген.

Кырганнарның үлүү

Улуг-Хем районда «Улуг-Хая» совхозтуң ажылчыннары Тас-оол биле Мичик оларның назыны улгатса-даа совхозтуң ажылынга идепкейлиг киржип келгеннер. Олар ам сиген кезилдезинде ийидөөн демнежип ажылдап турар.

Бо ийи кырган хол кадыырбиле сиген кезип, мал чеминиң белеткелинче киргенден бөөр 18 тонна сигенни кезип, кургаткаш сарааттаан. Оларның сарааттаваан сигени ам 60 хөпөөн ажып турар, сигенни кезерин үргүлчүлеп турарлар.

Чаъс-боран болгаш чер алыспайн туру, оон башка хөпөөнде сигеннивисти шагда-ла сарааттап аптар ийик бис — деп, олар чугаалап олурарлар.

Партияның Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин танышкаш, СЭКП-ниң XXII съездизинге белек кылдыр ам-даа 20 тонна сигенни кезип белеткөөр сорулганы кырганнар салып алганнар.

Д. ШУЛУУ.

Мал чеминиң белеткелинде

СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин парлааны болгаш ол документилерни ажылчы чоннарга таныштырарын калбартканы колхозчуларның политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрүүшкүнүн болдурган. Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчулары бо төөгүлүг документилерни танышкаш, улам күжениишкинниг ажылдап, ылаңгыя малга быжыг чем-суурну тургузар дугайын чедиишкинниг күүседир дөөш, бо чылын өлөөн ажылды кылып турарлар.

Колхоз бо чылын 3048 тонна сиген белеткөөр. Сиген белеткелинде ам үеде 6 бригадалар ажылдап турар болгаш олар тракторлар, машина-чепсектер-биле четче хандыртынган. Август 10-га чедир колхоз 115 сарааттарны тургузун, 383 тонна сигенни белеткөөн ийикпе, планын 12,5 хуу күүседкен.

Колхозта 6 кол бригадалардан аңгыда, 27 хойжулар сиген белеткелин тус-тузунда чорудуп турар болгаш колхозчу өреге бүрүзү ажыл үеэинден дашкаар үелерде ажылдап тургаш 3 тонна сигенни колхозтуң ниити малынга белеткеп бөөр деп алган хүлөөлгелерин база күүседип турарлар. Малчыннар болгаш колхозчулар боттарының ол хүлөөлгелерин август 25-ке чедир күүседиптер аргалыг.

Сиген белеткелиниң талазы-биле колхозтуң кол курлавыры болуп турар 485 гектар черде тараан тарымал сигеннерниң үнүжү бо чылын дыка чаагай. Колхоз ол шөлдерден муң ажыг тонна сигенни белеткеп ап шыдаар. Силос салыышкынынче колхоз август 10-да эгелеп кирген. Бо чылын саар инек бүрүзүнге онаштыр 12 тонна силос белеткөөр ужурлуг бис. Бо сорулганы чедип алыр төлөөде ам үеде сиген силозун салып турар. Ынчаарга, бо чылын тараан кукурузавыс дыка чаагай үнген, адак дөөрге-ле ортумаа-биле бир гектардан 300 центнер ногаан массаны ап болур. Бо чугула үнелиг культураны силос кылдыр чидириг чок бүрүн ажаап алырынга ыяк белеткенген бис.

Мал чеми белеткөөринин үеэинде партийжи агитас-массалыг ажылдарны партия организациязы өлөөн калбарткан. Бригадаларда, звенолардa агитаторларны быжыглаан, олар беседаларны, номчулгаларны доктаамал чорудуп турарлар. Агитхуудустар болгаш ажылдың хүн бүрү көргүзүглерин бригадалар төптеринде үндүрүп турар.

Колхоз баштаар чери болгаш партия организациязы мал чеми белеткекчилеринин ортузунга социалистиг чарышты калбарткан. Бригадаларның чарыжының баштайгы 5 хонуунда эки түңнелди чедип алгаш, шилчиир тукту чаалап алган № 1 сүт-бараан фермазының бригадазы ол тукту амга чедир салбаан. Ол бригада август 10-га чедир 86 тонна сигенни белеткөөн.

Ынчалза-даа мал чеми белеткелинде четпестер ам-даа бар. Август 10-га чедир планны чугле 12,5 хуу күүседкени бо дугайын херечилеп турар.

Ам сорулга болза, колхозтуң ниитинин малынга четчир санныг чемни белеткөөр дөөш бүгү күштерни мобилизастап, оларны планныг чөп ажыглаары болур. Мал чеми белеткекчилеринин ортузунга политмассалыг ажылдарны партия организациязы ам-даа күштелдирий, калбарттыры бооп турар.

Малга четчир чем-суурну тургузарынга өргежок чугула бүгү чүүлдер — чаагай үнүш-дужут-даа, кижи күштери болгаш тырттар күштер-даа, машина-чепсек-даа бисте четчир. Хамык-ла ужур организакчы ажылдан хамааржыр дөөрзин партия организациязы билип турар.

К. ХААН-ООЛ,
колхозта партия организациязының секретары.

Малга үнелиг чем

ШҮЙ. Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхоз сиген белеткөөриниң планын ам 40 хуу ажыр күүседипкен. Ол болза күш-ажылдың организастыын илередип турар.

Ниитиниң малынга четчир, эки хоолулуг чемни белеткеп алырынга колхозчулар халас хүн эрттирбейн ажылдап турар. Чижөө, кестинген сигеннерни каан хүннерде бөлүп сарааттаар, а чаъс-боранныг болза-даа чеди хүн иштинде 400 тонна сигенни силостаан.

Звенода аныяктар быжыглаттынган, олар социалистиг чарыштыг ажылдап турарлар. Силос салыкчылары Б. Доржу, Ш. Сагаачы, сөөртүкчүлер Б. Сарыг-оол, М. Базыраа олар социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турар.

Д. АЙМАА.

Чааскаан 20 тоннаны...

«Шекпөөр» совхозтуң Аянгаты салбырының 13 хойжулары малга четчир санныг сигенни белеткөөр дөөш боттарының аразында чарыштыг ажылдап турарлар.

Малчын бүрүзү-ле 10 тоннадан эвээш эвес сигенни белеткөөр хүлөөлгелиг. Сөөлгү хүннерге чедир малчыннар 50 тонна чыгыы сигенни белеткөөннер. Коммунист хойжу Лопсан 10 тонна сигенни, а Куулар Чалбай-оол 20 тонна сигенни кезип белеткөөн. Совхозтуң дирекциязы Чайбай-оолду 15 рубль-биле шаннаан.

НОГААН САРААТТАР

ТЕРЕКТИГ-ХЕМ. Тес-Хем районда Ленин аттыг колхоз мал чеми белеткөөринче күштү организастыг угландырган. Сиген кезилдезинде дөрт бригаданың иштинден Оруку-Шынаада 13 сараат, Үстүү-Шынаада 14 сараат тургустунган.

Хүрең-Тугайда эш Нүрсаттың бригадазы чарышка мурнап, дөөре көргүзүглерни чедип ап турар. Чижөө, август 15-ке чедир олар 342 тонна сигенни белеткөөн болгаш 46 тонна силосту салган азы мал чеми белеткөөр талазы-биле алган хүлөөлгезин ол бригада 62 хуу чедир күүседипкен.

Шуурмакта малчыннарның комплексилиг бригадазы база багай эвес ажылдап турар. Сөөлгү хүннерде олар 146 тонна сигенни белеткөөн. Мал чеми белеткөөр талазы-биле тургустунган бирги болгаш ийити звено аразында чарыштыг. СЭКП-ниң XXII съездизинге чедиишкинниг ужуражырынга малчыннар соруктуг, эрес ажылдап турар.

Колхозтуң сиген шөлдеринде ниитизи-биле 17 машиналар кошкан 3 тракторлар, сиген кестирер 14 аът машиналары ажылдап турар.

Мурнакчыларга дөннежир

БАЖЫҢ-АЛААК. «Искра» колхозтуң сиген шөлдеринде алды бригадалар ажылдап турар. Чадаана көдөө Советтиң даргазы эш Чамыяннының дыңнатканын ёзуагаар алырга, сөөлгү хүннерге чедир 500 тонна сиген, 108 тонна силос белеткеттинген.

Мал чеми белеткөөринге мурнакчы болган бригадага тыпсыр колхоз баштаар черинин болгаш парторганизацияның шилчиир Кызыл тукчугажын Кара-Талда эш Төгүстүн бригадазы быжыг тутпушаан. Оларның белеткөөн сигени 115 тонна ажып турар.

Сиген кезилдезинде 7 тракторлар, 2 аът машиналары болгаш хол кадыырлыг 59 кижи ажылдап турар. «Беларусьтың» башкарыкчызы Ооржак Сорулга ышкаш хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар механизаторлар хөй.

Бо чугула ажылда малчыннар база идепкейлиг киржип, кижи бүрүзү 15—20 тонна сигенни белеткөөрин хүлөөнген, ажылдап турар. Чижөө, бо хүннерде коммунист Борбак-Даш 9 тоннаны, Монгуш Кечил 5,5 тоннаны белеткөөн.

Звенонуң ажылы

Кызыл хоорайның «Тере-Хөл» колхозунуң Сарыг-Хөл сүт-бараан фермазының комсомолчу К. Наксыл-оолга удуртурган звенозу шудургу ажылдааш, чаъс-боранныг болза-даа чеди хүн иштинде 400 тонна сигенни силостаан.

Звенода аныяктар быжыглаттынган, олар социалистиг чарыштыг ажылдап турарлар. Силос

Хана солун үнместээн

Кандыг-даа бүдүрүлге, албан черинде хана парлалгалары ажылчы чоннарны кижизидеринге, оларны ажыл-ишче мобилизастаарынга улуг рольдуг. Ынчангаш харын парлалга коллективтиг пропагандист, агитатор болгаш организатор рольду ойнаар. Бо сорулганы күүседир төлөөде хана парлалгазы доктаамал үнер ужурлуг.

Бин-Хем районнуң «Тиилелге» колхозунуң Баян-Хем салбырында партия болгаш комсомол организацияларының органы «Колхозчу үн» хана солун доктаамал үнмейн, чүгле байырлалдар таварыштыр ында-хаая үнүп турар. Мооң бадыткалы кылдыр ол солуннуң сөөлгү номери Май 1-ни таварыштыр үнгенин, ооң сөөлүнде чаңгыс-даа катап үнүп көрбөөнин чугаалаарга-ла билдингир.

«Колхозчу үннүң» мурнунда үнүп турган ийи-үш номерлерин көөрге ында бижиттинген материалдар дыка эрецгей, аажок эвээш болгулаан. Шүгүмчүлелдиг материалдар барык чок. Солуннуң кааталга-шимелдези болгаш сөс-домаа аргажок чевен болуп турар.

Мооң кол чылдагааны салбырда болгаш колхозта партия, комсомол организацияларының парлалга ажылын чедир үнелевейн, херекке албайн турарында болуп турар. Хана солуннуң бижикчилери кончуг эвээш, мооң ужурунда ону үндүрер санында-ла редколлегия материалдар тыппайн бергедеп турар, харын материалдарны колдуунда-ла боттары кылыр ужурга таваржып турар.

Парлалганы үнелевес чоруктуң чижөө чүгле ол эвес. Ооң бир барымдаазы болза, салбырда солун чедирилгезиниң багай болуп турары. Область болгаш төп солуннарны озалдап ап турар бис. Солуннарны почта машиназы чайнаага эккеп кааптар. Ооң алгаш тарадыр ужурлуг почтальон Салчак Манчы чамдыкта албайн баар. Ооң солун тарадып турары кедергей багай. Солун алыр дөөш баргаш, чайнаага арагалап туруп бөөр. Аңаа арага садыы бөөринден ойталаан ийикпе, ооң четпезин чугаалапкан кижилернің солуннарын ол бербейн турар.

Мындыг байдалдар колхозтуң партия организациязынга (секретары эш Өлзей) билдингир дөөрзи чугаажок. Ынчалза-даа бо талазы-биле чогуур хемчегни мынчага чедир албайн турары таарышпас.

А. БИЧЕ-ООЛ.

СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин таныжары-биле районнуң комсомол организациялары комсомолчуларның мун ажыг кижи олурушкан ниити хуралдарын чыылдырып эрттиргилөөн. Аныяктар чугула документилерни изии-биле үүлдүгзүнүп хүлөөп алгаш, партияның XXII съездизинге күш-ажылчы белек кылдыр ниитиниң мал чемнери белеткөөр талазы-биле шеф ажылын калбартырын шиитпирлеп алганнар. Ол шиитпирни ёзуагаар хүннүн-не 500-тен эвээш эвес комсомолчулар болгаш аныяктар сиген кезер черлерде барып ажылдап турарлар.

Бодунуң составында 600 ажыг кежигүннерлиг «Тыва даг-дүгү» комбинаттың тудуг эргелелинде комсомол организациязы электростанция тудуунуң болгаш даг-дүгү болбаазырадыр фабриканың участоктарынга кол күштү мөөңнөөрин шиитпирлөөн.

Районнуң совхозтарында, «Большевик» колхозта, албан организацияларында болгаш бүдүрүлгелеринде СЭКП-ниң Программазының база Уставының төлевилелдериниң дугайында беседалар, лекция номчулгазы улам-на калбарып турар.

Т. ТАЛГАНЧИК.

Төөгүлүг документилерни чон өөренип турар

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин Барыын-Хемчик районнуң ажылчы чоннары улуг сонуургалдыг таныжып турарлар. СЭКП райкому амгы үеде районда 58 бөлгүмнерни тургускан, СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин ол бөлгүмнерде 3923 ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар өөренип турарлар. Ыраккы өдарларда, ховуларда ажылдап турар ажылчыннарга, колхозчуларга база бажың өөлерринге документилерниң таныштырылгазын партия организацияларының өң шыырак агитаторлары чорудуп турар.

Өөредилге кичөөлдерин болгаш таныштырылганы «Большевик» колхозта партия организациязы (секретары эш Бойду) эки организастаан. Ында программа болгаш Устав төлевилелдери өөреириниң 9 бөлгүмнеринде ниитизи-биле 993 колхозчулар хаара туттунган. Ылаңгыя эштер Чарлык Кара-Сал, Севен Иргит, Бойду Монгуш өөредилгени организастыг эрттирип турарлар.

Төөгүлүг документилерни чаңгыс үн-биле хүлөөп албышаан, бистиң Төрөөн чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарының херөө дөөш улам күжениишкинниг ажылдаар дугайында бедиткен хүлөөлгелерни колхозчулар ап турарлар. Колхозтуң мурнакчы комбайнёрлериниң бирөөзи эш Бичии-уруг ажаап алышкын сезонунда бодунун агрегады-биле 350—400 гадан эвээш эвес черниң тараазын кестирерин хүлөөнген. Ол санадды бүгү механизаторлар деткөөннер.

Программаның төлевилелин өөренип тургаш, «Шекпөөр» совхозтуң мурнакчы саанчызы эш К. Сыгыр мынча деп чугаалаан: «Бистиң партиявыстың Программазының төлевилелинде кирген үүлдер өгезинден төөнчүзүнге чедир кижи төрелгетенниң чыыткылыг келир үеэи — коммунизмни тургузарынче угланган-дыр. Делегейде бир дугаарды коммунистиг ниитилелди тургузарын айтып турар Коммунистиг партияның кежигүнү болганымга чоргаарланып тур мен. Партиявыстың Программазын амыдыралга боттандырар төлөөде, кижи бүрүзү онаашкан ажылынга кончуг эки ажылдаары негеттинер-дир, эштер. Бодум дугайты партияның XXII съездизинин ажыттынар хүнүнге чедир саар инек бүрүзүнден-не 1800 литр сүт саарын хүлөөнип тур мен».

Хожудаашкындан чайлаар

ЧААТЫ. Улуг-Хем районда «Чодураа» колхозтуң девискээринде областтың өске черлеринде ышкаш, бо чылын сиген эки үнген. Колхозта парторганизация секретары эш Думбүүнүң редакцияга дыңнатканы болза:

—Сиген шөлдеринде 65 кижилиг үш бригада доктаамал ажылдап турар, оларда 3 тракторларны, аътбиле сиген кестирер 8 машиналарны болгаш 6 аът дырбаштарын быжыглап берген. Хол кадыырлыг звенолар малчыннар аайы-биле база тургустунган.

Моон ап көөрге күш багай эвес, а херек кырында ажылдың көргүзүү чөгенчиг болуп турар. Колхозтуң планы 2300 тонна турда, белеткеттинген сиген чүгле 556 тонна. Ол ышкаш 500 тонна силос салыр турган, ол ажылче ам-даа эгелеп кирбөөн.

МЕЖЕГЕЙ ХОВУЛАРЫНДА

Танды районнуң «Межегей» совхозунуң ажыл-ишчилери СЭКП-ниң Программазының төлевилелин таныжып чугаалашкаш, партияның XXII съездизинге күш-ажылчы чедиишкинниг ужуражыр сорулга-биле мал чемнери белеткөөринің темпилерин сөөлгү үеде өлөөн дургедеткен. Ам 800 ажыг тонна сигенни бөлүп сарааттаан, 1613 тонна силосту салган.

Совхозтуң ховуларында мал чемнери белеткөөр ажылда 26 тракторлуг, сиген кезер болгаш бөлдүрер 39 машиналарлыг, 6 волокушалыг 128 кижи доктаамал ажылдап турар.

Сиген белеткелинде бригадалар болгаш звенолар социалистиг чарышта хаара туттунган. Ол чарыштың мурнакчылары хүн келген тудум-на көвүдеп турар. Бирги бригадада тракторист Юрий Трейгубов дөрт машина-биле сиген кезер нормазын хүнде 200 хуу чедир күүседип турар. Ол чүгле сиген кезилдезинге шылгарап турар эвес, харын совхозта дөөре кукурузачыларның бирөөзи. Ооң участогунда кукурузаның үнүжү эки, ында кукурузаның бедии ам безин 2 метр ажа берген. Кара-Булуң салбырында машинистер О. Мандараа, Ш. Күшкаш-оол олар хүнде сиген кезер нормазын 175—200 хуу күүседип, социалистиг чарыштың мурнакчылары болуп турар. Сиген бөлер звенолардан Уургайлыгда Ховалыг Дамбаның удуртканы звенозу холга тудар херекселдер-биле 60 ажыг тонна сигенни бөлүп сарааттааш, өске звенолардан эки түңнелди көргүзүп турар.

Силос салыр ажылды пенсионер С. И. Яковлевке даандырган. Ол ук ажылче чонну эки организастап, ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн чедип ап турар. Ол звено каш-ла хонук иштинде 1000 ажыг тонна силосту салган. Ында комбайнер В. Ахеев, чолаачы Н. Осипов болгаш облпотребсоюзтуң совхозта шефтеп турар чолаачылары чаңгыс кижи дег күжениишкинниг ажылдап, силос салыышкынының темпизин күштелдиреринге боттарының чогуур үлүүн киирип турар.

Мал чемнери белеткөөр ажылда четпестерни демдеглевейн барып болбас. Маңаа хамааржыр кол чүве болза сиген кезилдезинге хереглөөр техника чөп ажыглаттынмайн турарының хараазы-биле сигенни бөлүп сарааттаары аажок хожудап турары болур. Совхозта 12 дырбаштың сезви, 4 бөлдүрүкчүнүң ийизи, 6 пресстиң чаңгызы, 4 сараат салыкчызының үжү амгы үеде ажыглаттынып турар. Үстүнде чугаалаан машина-чепсекти сештеп, ажыглалга киирер талазы-биле инженерлер А. Рудольф, Н. Фомин олар чогуур кичөөнгей салбайн турар.

Совхозта дужут ажаап алышкыны эгелөөн. Комбайнер Евгений Смирнов «С-6» деп ийи комбайн кошкан агрегат-биле тараа кезилдезинче кирген. Ооң агрегадында трактористер Н. Бабкин, Б. Суханов, штурвальщиктер А. Чернов, В. Лубягин олар бо чылын 1400 гектар тараа культураларын кестирип, 18 мун центнер дужутту ажаап алырын хүлөөнген.

С. НАСЫК-ДОРЖУ,
«Межегей» совхозта партия организациязының секретары.

Биске дузалыг дуржулга

Новосибирск хоорайга Сибирьниң крайларының, областарының, АССР-лериниң культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларының чөвүлел хуралы болуп эрткен.

РСФСР-ниң культура министри эш А. Попов көдөөге культура-массалыг ажылдарны чорударының чаа сорулгаларын чугаалады. Чөвүлел хуралдың киржикчилери боттарының ажылының аргадуржулгазын солчуп, санал бергеннер. Хакассияның культура эргелелинден келген төлөө агиткультбригаданың ажылының дуржулгазын чугаалааны солун болган. Ол области агиткультбригадалар көдөөниң ажыл-ишчилериниң ортузунга культура-массалыг ажылдарны чорударынче улуг кичөөнгейни салган. Оларның составы концерт бөлүүнден аңгыда кижи эмчизи, лектор, баш таарыыр, чуруукчу, чурук тырттырар кижилер-биле болгаш кино, радиола, фотоделгелге дөөн ышкаш чугула хереглөдиг чүүлдер, янзы-бүрү оюн хереклерде-биле бүрүн хандыртынган чоруп турар.

Новосибирск хоорайның Москва районунда бот-тывынгыр уран чүүл коллективи концерттерни чүгле хөй чурттакчылыг черлерге көргүзүп турар эвес, 5—10 чедир чурттакчылыг черлерге база көргүзүп турар. Челябинск областың Троицк райкүүскомунуң культура килдизи кинону чүгле хааглыг черге эвес, харын ону ажык черлерге көргүзерин практикалап турар. Ында кино организаторлар билеттерни чурталга бажыңнарынга барып садып турар. Бистин районнуң культура-чырыдыышкын ажылдакчылары бо дуржулганы ажыглаарын боттарының ниити хуралынга чугаалаашкаш, ооң чамдык чүүлдерин боттандырып эгелей берген. Ылаңгыя 3-4 кижилиг малчыннар аалдарынга концертти, кинону көргүзерин боттандырып эгелөөн.

С. ШИМИТ,
Улуг-Хем райкүүскомнуң культура килдизинин эргелекчизи.

◆◆◆◆

Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң Толбулда хой мал фермазының төп турлаа бар. Ында хойжуларга чаа клубту туткан, садыгжы чок магазин болгаш хлеб быжырар чер ажылдап турар. Аныяк колхозчулар Кол Кара-оол, Кол Даш-оол клубта кинобудканы туткан. Удавас хойжулар аңаа солун киноларны көрүп эгелөөрлер.

Чурукта: кинобутка тудуу.
Фотозу **С. Феоктистовтуу.**

◆◆◆◆

СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин чон өөренип, чугаалажып турар

ӨӨРЕНИП КИРИПКЕН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының чаа Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин Бии-Хем районнуң коммунал хандырылга болгаш тудуг конторазының коллективи делгереңгейи-биле өөренип кирипкен. Бистиң үевистиң политиктиг болгаш теоретиктиг айтырыгларының талазы-биле эң улуг бо ийи документилерин тудугжулар хандыр болгаш улуг сонуургал-биле өөренип турарлар. Партияның бүгүле чүвени кижиге, кижиниң чаагай чоруунга дээш деп лозунун амыдыралга долузу-биле боттандырарынга кижи бүрүзү бодунуң үлүүн киириштирер дээш социалистиг чарышты калбартпышаан, Бии-Хемниң тудугжулары күш-ажылга бедик көргүзүглерни чедип ап турарлар. Чеди айларның тудуг планын олар 130 хуу күүсеткен болгаш 954 дөрбелчин метр чуртталга шөлдерин ажыглалга кииргеннер. Ол ышкаш 400 кижи өөренир чаа школаның тудуун ажыглалга кииргеннер, ам 40 өөреникчилер чурттаар интернаттың тудуун доозун турарлар. Хүн бүрүнүң ажыл нормазын доктаамал ажыр күүседип турар мурнакчылар коллективте хөй. Тудугжулар И. Сюзин, С. Брыкалов олар күш-ажылга эң бедик көргүзүглерни чедип ап келгеннер.

О. МАНДАРЫЙ.

Коммунист болуру алдар

ВИЛЬНЮС. (СЭТА). Партияга кирип турар кижилерге кандидат стажын партия организациязы кандидаттың бодунуң мөзү-шынарын хынап көөр аргалыг болзун дээш, СЭКП-ниң кежигүнүнге киреринге белеткел талазы-биле аңаа дузалашсын дээш доктаадып турар болгай деп, Алитусск районнуң «Раудонкяй» колхозунуң даргазы В. Руткаускас «Советская Литва» солунга бижээн.

Ындыг болза-даа чыл хуусаалыг кандидат стажы СЭКП-ниң кежигүнүнге кирип турар бүгү-ле кижилерге херектиг бе?

Герман Степанович Титовту СЭКП-ниң кежигүнүнге хуусаа бетинде хүлээп алыр деп СЭКП ТК шиитпирлээн дугайында дыннадыгны аажок улуг өөрүшкү-биле уткуп алган мен деп эш Руткаускас чугаалап турар. Космонавтың өлүм чок маадырлыг чоруу—ол кижи партияга болгаш улуска кызыгаар чокка бараан болуп турар, партияның кежигүнү болурунга ол төлептиг дээр дугайында кайгамчыктыг рекомендация болгаш чайыннанчак херечи-дир.

Уставтың төлевилелинге дараазында түүлдү бижиирин ол саналдаан.

«Боттарының күш-ажылчы эрес-маадырлыг чоруу-биле бистиң чуртувусту алдаржыдып, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнүп үлегер-чижээн көргүзүп турар кижилерге кандидат стажын партияның районнар комитеттериниң шиитпирин ёзугаар кызырып болур деп доктаадыр».

Вильнюс хоорайда партияның Ленинск райкомунуң секретары Куксовтун, ол санал-биле холбаштыр бодалдарын солушпушаан, СЭТА-ның корреспондентизинге медеглээни болза:

— Коммунист болуру — бедик алдар. Бүгү улуска азы бүгү делегейге ужур-дузалыг күш-ажыл, эртем, шериг талазы-биле онза шылгарацгай эрес-маадырлыг чоруктарын кылган кижилерниң партияга кирер дээн күзелин хандырып, ол кижилерниң кылган херектериниң өндүр улуун, мораль болгаш политиктиг мөзү-шынарларын ооң-биле онзалап хүлээп көөрүн демдеглевишаан, оларны кандидат стажы чокка чамдык таваралгаларда Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының кежигүнүнге шуут хүлээп алыр эргени Устав ёзугаар СЭКП ТК-га тыпсыр болза чогуур.

Ооң чугаалааны

Бай-Тайга районнуң Тээли суурунуң Гагарин аттыг кудумчузунга 98 харлыг Кол Лайдып угбай-биле ужуражы бердим. Ооң чугаалааны:

— 1863 чылда Тожу кожуунунуң девискээринге төрүттүнген мен, ынчаарда тожулар тайганың аныбиле дөмей чурттап чораан. Амгы үедеги ышкаш Ай, Хүнче ужудар турржук, Ай, Хүнче безин удур көрбес, аъш-чеминиң дээжизин ынаар углааш, өргүп-чажар турган болгай.

Бүгү-ле кижилер угаанныг, деп эргелиг, туралааның алыр апаар чаагай үениң келирин айыткан СЭКП-ниң Программазының, партияның Уставының төлевилелин, ол ышкаш маадыр ужудукчу Г. Титовтуң дугайында медээлерни мээң уругларымның уруглары менээ номчуп берип турар. Аңаа өөрүшкүм илередир сөс тыппас мен.

Бистиң улустуң келир үезинин дугайында төөгүлүг документилер амдан эгелээш боттанып эгелей берген, ол боттаныр-даа. Кажан-бир шагда капитализм деп сөстү бичии чаштар чүгле төөгү тайылбырындан номчуур үе дурген келзин, империалистер сөнээзин!—деп, Лайдып угбай чугаазын ынчаар дооскан.

И. УСПУН-ДОРЖУ.

Грузин ССР. Кутаисиниң автомобиль заводу. Чурукта: чорударынга белеткеп каан «КАЗ» деп автомашиналар. Фото В. Столяровтуу. СЭТА-ның фотохрониказы.

КУРАН ФЕРМАЗЫНДА

Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозтуң Куранда № 1 сүт-бараан фермазының саанчылары сүт саалдазын эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге 910 кг хөй сүттү сагган болгаш боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин күүседип, бо чылдың чеди айларының дургузунда 725 центнер сүттү сагганнар, азы чыл планының 57 хуузун күүсеткен. Чылдың сүт саалдазының планын күүседип болур аргалар бар болгаш күүседип шыдаар бис деп саанчылар бүзүрелдиг чугаалап турарлар. Колхоз 406 центнер сүттү күрүнеге дужааган, күрүнеге сүт дужаалгазы эрткен чылдың бо үезинден бедээн.

Сүт саалдазын көвүдедир дээш боттарынга алган социалистиг хүлээлгелерин багай эвес күүседип турар саанчылар бар. Адыя Хавак бир инектен чылда 1400 кг сүт саар хүлээлгезин чеди айлар дургузунда 949 кг кылдыр күүседип, саанчыларның дээрези болуп турар. Ол ышкаш хоочун саанчы Б. Чедей 901 кг-ны, О. Ким, З. Бадыраа олар бир инекке онааштыр 800—800 кг ажыг сүттү сагганнар.

Комсомолчу аныяк кыстар С. Саяна, Ш. Кара-уруг олар саанчылаар бис деп колхоз баштаар черге болгаш комсомол комитединге күзелин илереткен билдиринишкинин кииргеннер. Оларның эки эгелекчи күзелдерин улуу-биле үнелеп, хүлээп алгаш, колхоз баштаар чер оларны Куранның сүт-бараан фермазынче саанчыладып чоруткан. Олар ында мурнакчы саанчыларның сүмелерин ап, арга-дуржулгазын өөренип ажылдап эгелей бергеннер.

Д. ДИРЧИН.

Четпестерни чайладыр

Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозу тыва-хойларны нарын дүктүг кошкарлар-биле хайнактап, оларның уксаазын экижидер талазы-биле районда өске колхозтардан мурнап турар. Колхозта тыва хойларның 70 хуузу экижиттинген. Колхоз акша орулгазының 75 хуузун хой ажылындан ап турар апарган.

Хайнак хойларның бирги болгаш ийиги салгалының дириг дензизи ортумаа-биле 60—70 кг, а бир башка онааштыр дүгү 3—4 кг чедип турар.

Ол өөрүнчү түннел. Ооң-биле кады хой ажылын улам ыңай хөгжүдеринге шаптыктап турар четпестер бар. Хой малдың азырал, ажаалдазы, ыланғыя чемнер-биле хандырылгазы дыка куду деңнелде. Бо чылдың эгезинден бээр ниитизи-биле 2.200 ажыг хой, ооң иштинде 939 хураганнар өлген. Бо чылын төрүттүнген хураганнарның 84 хуузу камгалаттынып алдынган. Малды багай ажаап, харыысалга чок ажылдааныбиле хойжулар: О. Төмүр-оолдуң коданындан 194, Санчат-оолдуундан—178, Авыганыындан—171 хураганнар янзы-бүрү чылдагааннардан өлүп, колхозка улуг когарал чедирген.

Мал ажылының тускай эртемниглери зооветеринарлыг хемчеглерни, ыланғыя зоотехниктер хойнуң уксаазын, клазын, өң-түзүнүн, назыхарын барымдаалап түс-түс коданнар кылдыр үзер ажылды четпес боттандырып турар.

Ч. ДАЖЫВАА.

Кичээнгей салбайн турар

Таңды районнуң «Тиилелге» совхозунуң Суглуг-Хемде ийиги хой фермазынга 12 кодан хойлар хамаржып турар. Ол коданнарда ниитиниң малының баш санын өстүрер, продуктулуун көвүдедир дээш, малчыннар чылдың дөрт эвлчээнде боттарының күжүн болгаш аргаларын үндүрүп, мал ажылын хөгжүдеринге чогуур салыышкынын киирип турар.

Ындыг болза-даа мал кажааларын алгыдып, оларны септээр болгаш мал аарыы-биле демисел чорудар, малчыннарның хандырылгазын экижидер талазы-биле совхозтуң дирекциязы, партия организациязы кичээнгей салбайн турар.

Ферманың 12 кодан хойлар кыштаар кыштагларында чаңгыс-даа чаз кажаа, малчыннар чурттаар таарымчалыг бажың чок. Ол ышкаш эрги кажаалар аажок тар, чавыс, ыяжы ирий бергилээн, бүстүп дужеринге четкен багай кажаалар болуп турар. Оларның чамдыктарын кажаа деп санаар-даа аргажок апарган.

Совхозтуң удуртукчулары, мал ажылының тускай эртемниглери малчыннарга ховар барып турар болгаш малчыннарның ажыл-амыдыралын сонуургап көөр, оларга аргасүме бээр хемчеглерни четпес боттандырып турар.

Элегес-Аксында мал эмчизи эш Коноплев малчыннарга шуут барбайн, харыысалга чок ажылдап турар.

Малчыннар ортузунда социалистиг чарыш, агитас-массалыг ажыл дендии кошкак чоруттунуп турар.

В. ОЧУР.

„ШЫННЫҢ" МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Ажыл чорувастаан"

Сталин аттыг колхозта көдээ клубтуң септелгезин кылбайн, культура-массалыг ажылдың чоруттунмайн турарының дугайында эш А. Көк-оолдуң корреспонденциязы № 172 (4962) «Шынга» парлаттынган.

Ажылчы чоннар депутаттарының Таңды район Совединиң күүскомунуң редакцияга лыннатканы болза клубтуң септелгезин кылып, культура-массалыг ажылды экижидер дугайында айтырыгны көдээ Советтиң күүскому Кочетово суурнуң чурттакчыларының ниити хуралынга тургускаш, практиктиг хемчеглерни алган. Клубтуң септелгезин чоруда берген, бот-тывыңгыр уран үүл болгүмү күскү кампаниялар үеэинде чорудар культура-массалыг хемчеглерниң программазын тургускан. Амгы үеде мал чеми белеткеп турар бригадаларга болгаш хову турлагларында тараажыларга оюннар көргүзүп чоруп турар. Уран үүл бөлгүмүнүң киржикчилери оюн-концертбиле чергелештир СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин колхозчуларда таныштырып турарлар.

АРАГАЛААР ЧОРУКТУҢ УРЖУУ

Улуг-Хем районнуң, «УТКА 25 чылы» совхозунуң улуг салбырларының бирээзи Иштии-Хемде 200 ажыг ажылчыннар ажылдап турар. Сөөлгү үеде бо салбырның ажылчыннарының аразында арагалаар чорук хаая эвес. Чамдык ажылчыннар 3—4 хүннерде улаштыр арагалап, ажылынга харыысалга чоктанып, ажыл-шагы үзүп турарлар. Чижээ, школа тудуунда ажылдап турар бызанчылар бир шалың алганда ыяавыла 2—3 хүн улай арагалап, ажылын ээн кааптар чоруктар турган. Ферманың инек кадарчылары база-ла арагалаар дээш инектерин ээн «чалап» каар, ооң сөөлүнде 50—60 баш саар инектерин «оскунупкаш» дилеп хап туруп бээр. Мооц ужурунда сүт саалдазы кудулап, дыка хөй сүт чедир алдынмаан. Ол ышкаш ферманың сүт хүлээп алыр чери, сүт кудар савалары хирлиг.

Бо бүгүнүң чылдагааны салбырда политиктиг кижизидилге ажылын багай тургусканы-биле тайылбырлаттынар. Бо салбырда доктаамал ажылдап турар агитаторлар чөк, лекциялар, беседалар, номчулгалар болбайн турар.

Ооң туржук, салбырның эргелекчизи эш Санчай-оол, партия эге организациязының секретары эш С. Доржу олар болгаш өске-даа чамдык активтер арагачылар-биле кады бактап туруп бээр таварылгалар ховар эвес.

О. ЧАДАМБА.

Чәәрби тос чылда...

— Чеди чылдың планын хуусаа бетинде күүседир дээш планныг онаалгаларын үргүлчү ажыр күүседип турар чолаачылар, механиктер, слесарьлар, токарьлар бисте хөй. Ылаңгыя чолаачы эш Винтовкин бистиң эн-не мурнакчы чолаачыларывыстың бирээзи. Ооң-биле чугаалажып көрүнер, черле кончуг солун кижи—деп, «Тыва кобальт» руда эргелелиниң механиктиг мастерскаязының эргелекчизи эш Матюшов чугаалады.

Ооң машиназынын дутаарын айтыртып алгаш гаражка чеде бердим. Кижи ортузу эрте берген хире назылыг Александр Сергеевич Винтовкин Абаканче эвлчеглиг рейс кылып чоруурy-биле машиназының моторунуң ажылдаарын хынап тур. Ооң-биле чугаалажып таныштым. Александр Сергеевич 29 чыл дургузунда чолаачылап турар кижи болду. Чәәрби тос чылдың дургузунда кандыг берге, ырак-узак оруктарны эртпээн дээр, кандыг бергелерге таварлашпаан дээр боор. Ада-чурттуң ийиги Улуг дайынының эгелээн хүнүнде шеригге келдирти бергеш, база-ла чолаачылап киришкен. Москва чоогундан эгелээш, дайын доозулгуже дээр Берлинге чедир чолаачылаан.

Александр Сергеевич Хову-Аксында «Тыва кобальт» комбинадында сес чыл чолаачылап турар. Ол үргүлчү-ле мурнакчы чолаачы деп мактаттырып келген. Комбинаттың Хүндүлел самбыразынга ону ийи чыл улаштыр киирген. Ол эдилеп турар машиназынга үргүлчү камныг. 1957 чылда «ЗИЛ-164» деп маркалыг машинаны алгандан бээр үш чыл ажып турар. Бо үениң дургузунда ооң машиназынга капитал септелге черле кылбаан, үгле аарсаар септелгелерин кылган. Ооң ол машиназы ам-даа чаа хевээр.

— Мээң оглум база-ла бо Хову-Аксы АТК-зында чолаачылап турар. СЭКП-ниң Программазының төлевилели адашкылар бистерни күш-ажылче улам-на сорук киирди. Ол Программаны бистер улуу-биле үүлзүнүп, деткип тур бис. Мен бодум бо комбинаттың кислород станциязынга хереглелдиг үүлдерни Абакандан сөөртүп эккеп турар кижи мен. Партияның чаа Программазының төлевилели-биле таныпкаш, чүүк сөөртүрүнүң талазы-биле бодумга онаашкан планымны ай санында-ла 150 хуудан кудулатпайн күүседип турарының хүлээлгезин алган мен—деп, Александр Сергеевич чугаалады.

Чурукта: мурнакчы чолаачы А. С. Винтовкин эвлчеглиг рейсче чоруурунуң мурнуу чарыында.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.
Фотозу авторнуу.

Чартык чылдың түннели

Көдээ Советтерниң социалистиг чарыжының түннелдериндеи

Ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединиң күүскому чөкта чаа областың көдээ Советтериниң социалистиг чарыжының чартык чылдагы түннелин үндүрген.

Райкүүскомнар көдээ Советтериниң социалистиг чарышка алган хүлээлгелериниң күүселдезиниң хыналдаларын чер-черге чоруткулаан болгаш ооң түннелдерин боттарының хуралдарынга чугаалажып көргеш, социалистиг чарышка эки түннелдерни чедип алган 13 көдээ Советтерни облкүүскомга кииргеннер. Чер-чер Советтеринге бо чылдың мартта чоруттунган сонгулдаларның соонда, областың элээн хөй көдээ Советтери боттарының организас, ажылагый, культура тургузуушкун болгаш кижизидилгелиг ажылын элээн экижиткен дээрзин чарыштың түннелдери көргүскен.

Көдээ Советтериниң социалистиг чарыжының негелделерин ёзугаар боттарынга алган хүлээлгелерин, Советтериниң мурнунга партияның болгаш чазактың удаа-дараа салып турар улуг сорулгаларын Өвүр районнуң Солчур көдээ Соведи (даргазы эш Шагдыр С. Д.), Тожу районнуң Азас көдээ Соведи (даргазы эш Сонайбан К. Д), Тес-Хем районнуң Кызыл-Чыраа көдээ Соведи (даргазы эш Лаахов Д. Б.), Бии-Хем районнуң Тарлаг көдээ Соведи (даргазы эш Афонина В. М.), Каа-Хем районнуң Бүрен-Аксы көдээ Соведи (даргазы эш Костученко Г. Я.) болгаш өске-даа чамдык көдээ Советтер багай эвес күүседип турарлар.

Ол айыттынган көдээ Советтер чер-чер Советтеринге бо чылын чоруткан сонгулдаларның соонда, сессияларны 3-тен 4 чедир, ажылчы чоннарның ниити хуралдарын 4—5 чедир эрттиргилээн болгаш күүскомнарның хуралдарын план ёзугаар доктаамал чорудуп турар. Сессияларга болгаш хуралдарга Советтерниң мурнунда салдының турар чугула айтырыгларны чугаалажып шиитпирлеп турарлар. Ылаңгыя көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдеринин, улус өөредилгезинин, кадык камгалалының органнарының, культура-чырыдыышкынның, амыдырал-чуртталганың, мал ажылының тудугларын калбартырының, суурларның чаагайжыдылгазының, оларның ногаанчыдылгазының болгаш өске-даа хүн бүрүдеги амыдыралдың айтырыглары оларның кичээнгейинин төвүнде туруп турар.

Советтериниң чорудуп турар организас, ажыл-агый болгаш культура-массалыг ажылларынга депутаттар, совет активтер идепкейлиг киржип турар. Ол Советтериниң депутаттарының элээн кезии боттарының сонгукчулары-биле 2-ден 3 чедир ужуражышкыннарны кылып, оларга Советтериниң сессияларының, күүскомнарның шиитпирлерин болгаш партияның, чазактың доктаалдарын, айтыышкыннарын таныштырылаан. Солчур, Азас, Кызыл-Чыраа болгаш өске-даа чамдык көдээ Советтериниң күүскомнары депутаттарның чонну хүлээп алырын сонгулда округтарының аайы-биле организастап, сонгукчуларның хүн бүрү айтырыгларын, негелде хомудалдарын депутаттарны дамчыштыр, база оларның кииргенибиле чогуур өй-шаанда шиитпирлеп турарлар.

Советтериниң депутаттарын янзы-бүрү айтырыгларының талазы-биле доктаамал комиссияларның кежигүннеринге хуваап бадылаанындан ангыда, оларны колхозтар, совхозтар бүдүрүлгезинин, ажыл-агыйының болгаш культура фронтузунуң янзы-бүрү адырларында база быжыглаан. Бо талазы-биле Солчур көдээ Советти көргүзүп болур. Көдээ Советтиң 20 депутаттарындан 7 депутатты мал ажылында, 3 депутатты тудугда, 2 депутатты хову ажылында, 5 депутаттарны кадык камгалалының болгаш улус өөредилгезинин шугумнарында быжыглап тургускулаан болгаш ол участоктарга депутат хуузу-биле оларның күүседир хүлээлгелерин айтып берген. Оларның иштинден эштер Чылбак Х. Д., Самбылдай Х. Ч., Шойдак С. О., Оюн Лаа-Хөө болгаш өскелердаа боттарының хүлээлгелерин эки күүседип турар. Шак ындыг чижектерни Азас, Кара-Хөл болгаш Тарлаг көдээ Советтеринден база киирип болур.

Эрткен сонгулдаларның соонда ол көдээ Советтер боттарының доктаамал комиссиялары-биле ажылды элээн экижиткен. Доктаамал комиссияларның ажылы план ёзугаар чоруп турар. Олар ажылының планын көдээ Советтериниң күүскомнарының чорудар ажылының планнары-биле дүүштүрбүшаан. Советтериниң үндүрген шиитпирлериниң, сонгукчуларның чагыгларының күүселдезин хынаар, фермаларда, хову, тудуг бригадаларында, школаларда, интернаттарда, клубтарда, эмнелге пунктуларында болгаш колхозтар, совхозтар бүдүрүлгелериниң өске-даа участоктарында ажылдың байдалы-биле таныжып, оларга дузаламчы көргүзер дээн ышкаш ооң-даа өске айтырыгларны планнарынга киирип турар. Солчур, Азас, Кызыл-Чыраа көдээ Советтериниң доктаамал комиссиялары сессияларга ийи-ийи эдеринчи илеткелдерни кылгылаан, комиссияларның кежигүннери көдээ Советтериниң сессияларынга болгаш күүскомнарынга чугаалажыр айтырыгларны белеткээринге идепкейлиг киржип, үндүрген шиитпирлериниң күүселдезин ажылчы чоннарның ортузунга организастап турарлар.

Көдээ Советтер боттарының организас-массалыг ажылын элээн экижиткенинин түннелинде, олар ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунда биче эвес чедиишкиннерни чедип алганнар. Ол дугайын дээре түннелдерни чедип алган көдээ Советтериниң көргүзүглери тодаргай хөречилеп турар.

Өвүр районнуң Солчур көдээ Соведи, ында «Коммунизмче орук» колхоз (даргазы эш А. Шаалы) малдың баш санын өстүрериниң ниити планын 103,1 хуу, ооң иштинде шээр малдың—107 хуу күүсеткен. Азас көдээ Совет, ында «Совет Тыва» колхоз (даргазы эш В. Дамдын-оол) мал бажын өстүрериниң ниити планын—101,4 хуу, ооң иштинде шээр малдыын—102,9 хуу, ивиниин—104,6 хуу; Кызыл-Чыраа көдээ Совет, ында «Ак-Эрик» колхоз (даргазы эш О. Чадамба) мал бажын өстүрериниң ниити планын —101 хуу, ооң иштинде шээр малдыын — 109,9 хуу күүсеткеннер. Ооң ангыда «Кара-Хөл» колхоз (даргазы эш Очур) ниитиниң малының баш санын өстүрериниң талазы-биле база-ла бедик түннелдерни чедип алган.

Ол көдээ Советтер, колхозтарның баштаар черлери эрткен чылын малдың кыштагладыышкынын багай эвес организастаан болгаш ооң чаш төлүн эки ажаап алган. Айыттынган Советтериниң колхозтары чартык чылда саар инек бүрүзүнден-не ортумаа-биле 510—677 литр сүттү саап, часкы кыргылдада хой бүрүзүнденне 1,9—2,1 кг дүктү кыргып алган болгаш эттин, дүктүн, сүттүн күрүнеге садар планын ажыр күүсеткеннер. Олар ам малдың чайгы одарладыышкынын организастыг чорудуп турар.

Областың элээн хөй көдээ Советтери колхозтарда тудуг ажылын, суурлар чаагайжыдар талазы-биле ажылды удуртуруп экижиткен. Чижээ, Солчур көдээ Совет, ында «Коммунизмче орук» колхоз механизастаттынган хойжу бригаданы организастап тургускан. Ол бригаданың бригадири көдээ Советтиң депутады эш Тыртыктың удуртулгазы-биле бригаданың төвүнде 800 баш хой кирер бир кажааны, хой тарып боозадыр пунктуну, чурттаганың 3 бажыңнарының, кызыл булуннуң, магазиннинг болгаш чунар бажыңның тудугларын доозуп турарлар. Ук бригаданың хойжулары 45 центнер дүк бүдүрер тургаш, бирги кыргылдада 50,2 центнер дүктү бүдүрген. Эштер 180 центнерни бүдүрер тургаш, 182 центнер кылдыр бүдүрген. Бора-Тей фермазында чурттаганың болгаш культура-амыдыралдың тудугларын удавас ажыглалга киирер. Колхоз суурун чаагайжыдар болгаш ногаанчыдар талазы-биле элээн ажылдар кылдынган.

Ол ышкаш чаагайжыдылгаже болгаш ногаанчыдылгаларже чамдык көдээ Советтер улуг кичээнгейни салып турар, Адыр-Кежиг, Арыг-Бажы, Ак-Туруг суурларның тус бүрүзүнде 300—350 ыыштарны тарып олурткан. Он-он чаа кудуктарны, албаннаар бажыңнарны туткулаан, колхозчуларның бажыңнарының чанында 4—5 ыыштарны олуртпушаан, херимнерни кылгылаан. Ол-ла бүгү ажыдарга чоннуң шеф ажылын калбаа-биле организастаан.

Көдээ Советтериниң социалистиг чарыжының мурнакчыларының одуруунда туруп турар Советтер улус өөредилгезинин, кадык камгалалының органнарының, культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылчорудулгазын көскүзү-биле экижиткен. Чоннуң медицина хандырылгазы экижээн. Колхоз суурларның бүрүзүнден клубтар, библиотекалар, турум кинолар ажылдап турар. Клубтарның чанында уран үүл бөлгүмнери үүгле суурларны хандырып турар эвес, харын мал фермаларынга, бригадаларга концерттерни көргүзүп турар, чоннуң ортузунга лекциялар, беседалар доктаамал болуп турар апарган.

Ооң-биле кады бирги чартык чылда мурнакчы деп санадып турар көдээ Советтер малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алыр талазы-биле дыка четпес хемчеглер алганын маңаа демдеглээр херек. Мону барымдаалааш облкүүском болгаш күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилелиниң өбкомунуң президиуму шилчиир Кызыл тукту Өвүр районнуң Солчур көдээ Совединден дедир алгаш, мону бо удаада каяа-даа тывыспас деп шиитпирлээн. Ынчангаш областың көдээ Советтеринде чарыштың бирги черин эвлептер ындыг Совет чок болган.

Чарышка ийиги черни Солчур көдээ Советке, үшкү черни Азас көдээ Советке тывыскан болгаш ол көдээ Советтерге облкүүскомнуң хүндүлүг бижиктерин тыпсыр деп шиитпирлээн.

Ооң-биле чергелештир көдээ Советтериниң социалистиг чарыжының чартык чылдагы түннелдери болза, социалистиг чарышты организастаарының болгаш удуртурунуң талазында үндезин четпестер бар деп чүвени көргүскен. Чамдык райкүүскомнар болгаш көдээ Советтериниң күүскомнары база күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилелиниң райкомнары көдээ Советтериниң чарыжын амдыгаа чедир-ле үнелеп көрбейн турар.

Элээн хөй көдээ Советтер чарыштың чорудулгазын ай санында чугаалажып көрбейн, а районнар талазы-биле кварталдың түннелдерин райкүүскомнар, профэвилелдин райкомнары үндүрвейн турар. Ындыг районнарга Барыын-Хемчик, Эрзин, Улуг-Хем болгаш Таңды районнары хамаржыр. Чамдык Каа-Хем районнуң Көк-Тей, Улуг-Хем районнуң Арыг-Үзүү, Бии-Хем районнуң Кара-Хаак, Эрзин районнуң Мөрен көдээ Советтериниң организас-массалыг ажылы ам-даа куду деңнелде, ажыл-агый талазы-биле көргүзүглери эн-не чавыс болган.

Социалистиг чарыштың чартык чылдагы түннелдерин үндүрерде ёзубарымдаалаар чорук турган. Хыналда комиссияларын томуйлаваан, чамдык таварылгаларда чарыштың түннелдерин көдээ Советтериниң күүскомнарының хуралдарынга бизин чугаалашпаан. Таңды райкүүском көдээ Советтериниң чарыжының түннелдери ол кылдыр районнуң колхозтарының ажыл-агый талазыбиле көргүзүглериниң түннелдерин дүжүрүп бижээш чоруткан.

Көдээ Советтериниң социалистиг чарыжын организастаар болгаш удуртур талазы-биле шак мындыг четпес үүлдер-биле моон сонгаар канчап-даа эптежип болбас. Бистиң областың бүгү ажыл-ишчилери СЭКП-ниң XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжын калбарткан. Амгы үеде көдээ Советтериниң бүгү ажыл-чорудулгазы болза, көдээ ажыл-агый чылының чугула сорулгалары болур малдың чайлаглаашкынын чедиишкинниг эрттиреринче, мал чеминиң белеткелин, дүжүт ажаап алышкынын кыска хуусаада, чидириг чокка, организастыг чорударынче, күрүне мурнунга хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседиринче, кышка удур бүгү белеткел ажылдарын үлегерлиг чорударынче угланган турар ужурлуг.

СЭКП-ниң чаа Программазының төлевилелинде Советтериниң ролунуң моон-даа ыңай улам бедиирининг дугайын айтып турар. Ол дээрге Советтериниң ажылын кажангызындан-даа артык экижидерин негеп турар -дыр.

М. ОНДАР-ООЛ,
облкүүскомнуң инструктору.

МАР-ның чазааның медеглели

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Моол Арат Республиканың чазаа Германия-биле тайбың керээзин чарар дугайында айтырыгның талазы-биле медеглелди парлап үндүрген.

Германия-биле тайбың керээзин чарар дугайында Совет Эвилелиниң болгаш социалистиг өске-даа чурттарның саналын изин-биле чүүлдүгүнүмүшаан, Моол Арат Республиканың чазаа болза Варшава керээзиниң киржикчилери чурттарның чазактарының медеглелин шиитпирлиг деткип турар. Герман айтырыын бүгү немец улустуң амыдыралчы эрге-ажыктарынга, улустарның тайбының болгаш айыл чок чоруун камгалаарының база быжыглаарының эрге-ажыктарынга дүгжүп турар кылдыр тайбың шиитпирлээринче кара чангыс угаазылалдыг орукту медеглелде айыткан дээрзин чазак санап турар.

Герман айтырыын тайбын шиитпирлээринге шаптыктаар дээш делегейниң дүшкүүрлүг чоруун күштелдиреринче, дайын калчараашкының өскүдеринче угландыр Барыын талакының, бирги эвлегде АКШ-тың империалистериниң өнчүк-чөнгээлиг үүлгедиглерин моол улус болгаш оон чазаа шынгыы буруу шаап турар.

Медеглелде чугаалап турары болза социалистиг чурттарның күчүлүг дем каттыштырылгазының дең эргелиг кежигүнү болур, ажылчы чоннарның хамаарышпас, бот эргелиг социалистиг күрүнези болур Герман Демократтыг Республика социализмниң улуг лагериниң улустарының бүгү хемчеглиг деткимчезинге, оон иштинде моол улустуң акы-дүнма деткимчезинге кезээде идеген болур.

Герман айтырыын тайбың таарыштыр шиитпирлээринге күжениишкиннерин кады салырынче, делегейниң чаа дайынының тыптып келирин болдурбас дээш, атомнуг халаштан кижи төрелгетенни камгалап алыр дээш бүгү-ле чүүлдерни кылырынче бүгү чурттарның чазактарын болгаш улустарын тайбыңга ынакшылдыг моол улус болгаш оон чазаа кыйгырып турар.

Делегейниң ийиги дайынының үезинде каттышкан нацияларның талазынга быжыы-биле туруп, гитлержи Германияны чылча шаварынга бодунуң шыдаар салыышкының киирген Моол Арат Республиканың чазаа болгаш бүгү моол улус Европага болгаш бүгү делегейге тайбыңны камгалаарының база быжыглаарының эрге-ажыктарынга герман тайбың керээзин дүрген чарар дугайында тайбыңга ынакшылдыг улустарның дүрүм ёзугаар болгаш чөптүг негелделерин моон-даа сонгаар чайгылыш чокка деткиринге бүрүн шиитпирлиг дээрзин медеглелдиң түңнелинде чугаалап турар.

Францияда эң улуг совет делгелге

ПАРИЖ. (СЭТА). Парижтиң Версал эжиктеринде делгелге шөлү таныттынмас аларган. Чаңгыс ай мурнунда-ла аңаа каңдаан тарамык өөт-сиген үнген куруг чер чыткан. Ам олап эртиен нижилер дээрге, аңаа тоолда чүве дег дүрген өзүп үнүп келген, дең кезии шилден бүткен кедергей улуг бажыңны топтап көөр дээш, ынаар баар ужурга таваржып турарлар.

Ам безин парижчилериң улуг кичээнгейин бодунга хаара тудуп турар совет делгелге сентябрь 4-те ол бажыңга ажыттынар. Делгелгениң тудуун кылып турар чер француз журналистериң чыглыр ёзулуг төвү болу берген. Чурттуң культурлуг болгаш экономиктиг амыдыралында ол улуг болуушкунга турасчаатканн үүлдерни «Юманите» солундан эгелээш «Франс-Суар» солунга чедир, бүгү-ле эң улуг солуннар парлап үндүрүп турарлар.

Бо чылын Парижке ажыттынар совет делгелге Совет Эвилелиниң мооң мурнунда Франциянга организастап турган бүгү-ле делгелгелериннен эң улуг болур деп, делгелгениң кол чурукчузу К. И. Рождественский СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан. Делгелгени 25 муң дөрбелчин метр черге тургузар. Делгелгеге белеткел шыңгыы график ёзугаар чоруп турар. Ам тудуушкун амылдары барык-ла бүрүнү-биле доозулган. Дериишкиннерни эптеп таарыштырары болгаш экспонаттарны кылыры эгелээн.

М. Рейманның чугаазы

БЕРЛИН. (СЭТА). Германияның коммунистиг партиязын аденауэрчи чазактың дүрүм чокка хоругдаанының беш чыл болганын таварыштыр ГКП ТК-ның бирги секретары Макс Рейман ГДР-ниң телевидениезин дамчыштыр чүве чугаалаан. ГФР-ни атомнуг чепсек-биле чепсеглээрин боттандырып турар Аденауэрни болгаш Штраусту эдербезинче, социал-демократтыг партияның барыын үзелдиг удуртукчуларынга боттарын мегелетпезинче Барыын Германияның ажылчыннарын болгаш профэвилел кежигүннерин, бүгү ажылчы чоннарын ол кыйгырган. Федеративтиг Республиканың политиктиг угланышкының үндезини-биле өскертирин чедип алыры, милитаризмге удур демиселди күштелдирери, Германияның бирги ажылчын-тараачын күрүнези — ГДР-ни камгалаар дээш туржуру ам кончуг чугула деп, Рейман чугаалаан.

ГФР-ниң кара бажыңнарында хилинчектенип чыдар О. Нейманга болгаш К. Шабродка база өске-даа чүс-чүс барыын-герман патриоттарга М. Рейман ГКП ТК-ның өмүнээзинден акы-дүнманың байырын дамчыткан. Бистер ажылчын ангының серемчилелдиг чоруун күштелдирер болгаш оон чаңгыс эвин чедип алыр бис деп ол чугаалаан. Барыын Германияның каттышкан ажылчын ангызы болгаш тайбыны күзеп турар бүгү-ле кижилери тиилелгени чедип алыр дээрзинге бистер бүзүреп болур бис. Германияның Коммунистиг партиязы ажыы-биле ажылдай бээр ындыг хүн ырак эвес. ГКП-ни хоругдап шыдавас, чүге дээрге ол—немец ажылчын ангының чарылбас кезээдир.

Хереглел чок

ЛОНДОН. (СЭТА). Британның судоходство палатазының парлап үндүргени август 1-деги сан-медээлерни ёзугаар нинти тоннажы 2.751.300 тонна болуп турар 322 садыг судноларны капиталистиг чурттарда өртегде туруп турар. Чүүк сөөртүүнге оларны ажыглаар хереглел чок болганының ужурунда ол судноларны анаа-ла туруп турарлар деп, палата демдеглеп турар.

АКШ-та шериг белеткелдери

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Шериг албанын эрттириниң анаадагы хуусаазын эки-тура-биле болгаш албадаашкын-биле узадырының аргазы-биле америк шериг-агаар күштериниң бодунуң составының санын 28 муң кижиге көвүдериниң планнарын АКШ-тың шериг-агаар күштериниң төлээлекчизи чарлаан.

Ол дугайын дыңнатпышаан, Ассошиэйтед Пресс агентилел болза, чамдык шериг албанныларга албан эрттириниң хуусаазын бир чыл чедир узаткан турар дээрзинин дугайында шериг-агаар күштериниң төлээлекчизиниң медеглелин чижек кылдыр киирген.

Шериг-далай флодун көвүдеткен

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Чурттуң чепсектиг күштериниң санын көвүдедирин баш удур көрүп турар президент Кеннединин программазынга дүүштүр, АКШ-тың шериг-далай флодунун командалалы бодунуң ажылдап турар флоттарынга судноларны, ийи улуг авианосецти киириштир 42 корабльдер чедир көвүдериниң дугайын чарлаан. Оон түңнелинде шериг-далай флодунун шимченгир күжү, 383 шериг корабльдерин болгаш деткимче чедирер дайынчы эвес 478 корабльдерни киириштир, 861 судно чедир көвүдээр.

Дайынчы корабльдериң санын көвүдедирин ажыглалдан үндүрер дээн болгаш ажыглалдан үнген чамдык судноларны ажыглалга киирериниң күсели-биле чедип алыр.

Дүржок чоруктар

ПАРИЖ. (СЭТА). «Тулузаның мырынай төвүнге. Үстүү Гароннаның социалистиг партиязының федерациязының болгаш испан эмигрант-социалистериң элээн каш организацияларының туруп турары бажыныың чаныңга, август 18-тиң дүнезинде бомба чазылган»—деп «Юманите» солун фашистериң дүржок чоруктарының дугайын дыңнаткан.

Частыышкын дыка когаралды чедирген. Долгандыр хөй-хөй патриоттарны боолап турган.

Ол-ла үеним дургузунда үймээнчилериң шериглери Лонг Тонну болгаш Каманың сонгу талада районнарны атакалаарын үргүлчүлеп турган. Лонг Тон районда үймээнчилериң батальон чыгам санныг шериглери Нео Лао Хак Саттың кезектеринче халдаашкын кылган.

Кама районда үймээнчилериң элээн каш батальоннары Нам-Сан хемни дургаар бурунгаарлап, орукта кедээ суурларны узуткап, ында Нео Лао Хак Саттың кезектерин болгаш тус черниң партизан отрядтарын бүзээлээрин оралдашкан.

Радионун дыңнадыында демдеглеп турар Фуми Носаван-Бун Умнуң бо өнчүк-чөнгээлери — боолаашкынны соксадыр дугайында дужаалды үраэни болур, чуртка дүшкүүрлүг чорукту тургузуп, үш таланың чугаалажышкынарын үреп турар.

Ажылчыннарның ханы төктүп турар

ГАВАНА. (СЭТА). Кочабамба хоорайга (Боливия) чыскаалган ажылчыннарның полиция-биле сегиржип алышкынының түңнелинде элээн каш кижи өлүткен болгаш балыглаттырган.

Пренса Латина агентилелдиң Ла-Пастан дамчыдып турары-биле алырга, хоругдалда чыдып турар профэвилел ажылдакчыларын хостаарын чыскаалганнар негээн. Ажылчыннар полицияның ийи бажынын өжелеп апканнар. Сөөлзүредир полицейжилер чыскаалганнардан ол бажынарны пат бооргa хунаап алган.

Дүржок чоруктар

ПАРИЖ. (СЭТА). «Тулузаның мырынай төвүнге. Үстүү Гароннаның социалистиг партиязының федерациязының болгаш испан эмигрант-социалистериң элээн каш организацияларының туруп турары бажыныың чаныңга, август 18-тиң дүнезинде бомба чазылган»—деп «Юманите» солун фашистериң дүржок чоруктарының дугайын дыңнаткан.

Частыышкын дыка когаралды чедирген. Долгандыр элээн каш он-он метр черлерде турар бажыннарның сонгаларының шилдери бүстүп чаштай бергилээн.

Францияның коммунистиг партиязының Үстүү Гароннада федерациязының бюрозу удурланышкынны медеглээн болгаш социалистиг партияның федерациязы-биле харылзааны тургускан. Компартияның федерациязының бюрозу серемчилелдиг болурунче бүгү ажылчы чоннарны болгаш республиканчыларны кыйгырган.

Чүге шугулдап турарыл

БЕРЛИН. (СЭТА). Боннуң болгаш барыын талакы чамдык күрүнелериниң башкарыкчы бөлүктери калчаарап турар дээрзин Барыын Германиядан кээп турар дыңнадыглар хереченлеп турар. Ол угаазылалдыг бе, чок угаазылалдыг эвес: Барыын Германияның дайынзырак күштериниң өжээнниг ажыл-чорудулгазында Герман Демократтыг Республиканы камгалаар талазыбиле ГДР-ниң чазааның алган хемчеглери тайбынның дайынларының хоралакчы чорукту кылырын моондактап турар деп чүве билдингир болгай.

Информас агентилелиниң дыңнатканы болза, ГФР-ниң даштыкы херектер министри Фон Брентано барыын талакы үш чурттарның элчиннеринбиле чөвүлежилгени кылып турар. Канцлер Аденауэр ГДР-ниң чазааны удур кончуттунуп, ГДР-ге болгаш социалистиг өске-даа чурттарга удур «экономика талазы-биле хоругдаашкыннарны» база катап көдүрүп үндүрген.

Барыын Берлиниң бургомистри Вилли Брандт ГДР-ниң чазааның хемчеглериниге удур «күштүг хемчеглерни алырынче» барыын талакы күрүнелериниң Барыын Берлинде турар комендантыларын кыйгырган.

Берлиниң демократтыг секторун Барыын Германияның кезии болур деп Брандтының чулчуруп турганы оон дайынзырак чүткүлериниң кайы хире ырай берген дээрзин чугаалап турар. ГФР-ниң камгалал министри Штраус өнчүк-чөнгээлиг херектерге бодунуң шынчызын база катап көргүскен. Тургустунган байдалда ГДР-ниң чоны бодун канчаар ап чоруур ужурлугул дээр чүвениң дугайында «айтыышкыннарны» Штраус мырыңай-ла ыят чогу-биле берип эгелээн. Ындыг айтыышкыннарны бээри оон хереэ эвес деп чүве билдингир болгай.

Барыын талакы күрүнелериниң солуннарының болгаш агентилелдериниң корреспондентилери болза, секторлар аразында аргыжылгага контрольдун чаа хемчеглери-биле холбаштыр болу бээр бергелер-биле ГДР-ниң чурттакчыларын коргударын оралдажып турар. Моон-биле кады корреспондентилер меге «фактылар-биле» сеткилин хандырар ужурга таваржып турарлар. Чижээ, Рейтер агентилелдиң корреспондентизи Берлин чурттуг бир кыстың анаа кылган дээр медеглелин чижек кылдыр көргүзүп турар. «Апельсиннер кончуг-ла чеппес апаар боор деп ол кыс менээ медеглээн деп, корреспондент чугаалаан. Барыын Берлин апельсиннерни эвес, а өнчүк-чөнгээлерни берип турар деп чүве кымга билдинмес боор!

Берлиниң сектор кызыгаарларынга шугулдуг байдалды тургузар дээр барыын-берлин эрге-чагыргаларның оралдажыышкыннары тураажок, парлалганың кичээнгейлиг төлээлекчилери ында дувурээзин чок чорук нептерээн дээрзин миннип турар.

Бөгүн „Тувинская правдада"

«Бистиң интеллигенцияның чаагай сорулгалары» деп мурнуку чүүл-биле солун эгелээн. Оон ыңай **«Областың колхозтарында болгаш совхозтарында күскү ангыс аңдарылгазын чогуур өйүнде чорудар хемчеглер дугайында»** СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шиитпирлериниң допчуларын парлаан. А. Свиниренко—**«СЭКП-ниң Уставы — партияның амыдыралының хоойлузу».** В. Куренев — **«Хөй-ниитиниң эгелелинге политиктиг чырыдыышкынның кабинеттери».** Д. Допатина—**«Бистиң баштайгы дуржулгаларывыс».** Ф. Аржаков—**«Бодунуң ажылының үре-түңнелин камнаар».** База редакция почтазындан деп нинти ат-биле медээлер.

Редакторнуң оралакчызы Д. О. БЕГЗИ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): **«Албаниянын улуг дайынчызы Скандербег»** 11.30, 1.30 шактарда; **«Париж богоматериниң дуганы»** (1-ги кезээ) 3,30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда; (биче залга): **«Алдын эзремчик»** 4.30, 6.30, 8.30 шактарда; (кыска кинолар залынга): **«Цирк көргүзүүлери»** 3.40, 5.40, 7.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Бижек»**—11.15, 1.15 шактарда; **«Бир дужаал куду»** 3.15, 9.15 шактарда; **«Сеңээ ынак мен, амыдырал»** 5.15, 7.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: **«Шериг чажыды»** 12.30 шакта; **«Он беш харлыг капитан»** 2,30 шакта; **«Сеңээ ынак мен, амыдырал»** 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК» **«Сомбреро»** 3.15 шакта; **«Аас-кежиин хумагалаар херек»** 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ЧАЙГЫ ТЕАТРГА: **«Экии, Москва»** 5, 7, 9 шактарда.

Соланин—картофельдиң хораны

Соланин — органиктиг бүдүмел, алкагонд, бодунда гемолитиктиг бот-шынарлыг, ол ханче сиңиккишаан, эзт-кештиң кызыл болурун чидирип, хан четпес чорукту болдурар күштүг хоранныг бүдүмел болур, ол ышкаш ол хоран бодунуң бот-шынары-биле ижин-шөйүндүнүң карттарын баксыраан турар. Соланин-биле хоранныг таварылгада ижин-шөйүнду болгаш нерв системазы аарыыр: кустурар, куду олуртур, баш аарыыр, мага-боттуң шаа төнер, көөрүүнүң болгаш чугааның органнары баксыраар база оон-даа өске.

Соланин хөй кезиинде-ле дөзүүде чемиштиг ногаа үнүжүүде, кат-чимисте, картофельдиң дөзүүде кол нептерээн. Бышкан картофельде турар өөрөш салонин хора чок. Чамдык кижилер чаш «аныяк» картофельди чемге ажыглаары хора чок деп санап турарлар. Чаш картофельде улут, хөй хоранныг бүдүмел (глюкозита) — соланин бар. Улуг картофельге бодаарга үүрмек бичии картофельде соланин хөй болур. Соланин боттанып бышкан картофельдиң картында турар болгаш кажан картофельди арыглап турда ында туруп турар соланиниң үш хире кезии ийи чарлы бээр.

Арыглаттынган картофельди хайындырып турда, ында соланиниң хөй кезии сугже шилчий бээр. Картофельди карты-биле хайындырарга соланин сугже шилчивейн баар. Карты-биле хайындырган картофельдиң элээн ажыгзымаар, амдан чок болуру соланин бар турда ындыг болур.

Картофельдиң боттанып бышканын билип алырда, оон чемиш дазылы ийи чарлы бергениндеи ам билип ап болур,

Картофельдиң бышпаан чемижин ажыглавышаан, кижи бодунуң организминге улуг хораны чедирип болур.

Чүгле боттанып бышкан картофельди ажыглаңар.

Областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

Бичии гармонистер. Фотоэтюд С. Содунамныы.

Күш-культура болгаш спорт

СОВЕТ СПОРТЧУЛАРНЫҢ ДЕЛЕГЕЙ РЕКОРДТАРЫ

ЛЕНИНГРАД. (СЭТА). Москваның спортчузу Григорий Климов 50 км черге чадаг кылаш маргылдаазынга кириишкеш, дистанцияны 4 шак 1 мин. 39 секунда иштинде эрткеш, делегейниң чаа рекордун тургускан. Бо дээрге, итали спортчу Памичениң эрткен чылын тургускан делегей рекордундан 1 минута 23 секунда артык көргүзүг болур.

Григорий Климов бо рекордту ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң спартакиадазынга киржип турган тургускан, ол дистанцияга чоруп турда дендии суггур чаашкын чаап турган.

Чөптүг шииткел

Владимир областың Муром хоорайга август 9—11 хүнеринде область судунуң кеземче херектериниң талазы-биле суд коллегиязының ажык суд хуралынга Муром хоорайның шагдаа килдизинче дээрбечи халдаашкын кылган бөлүк кижилериниң кемниг херектерин көрген.

Дуржок идегеттер хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээш, корум-чурумну шагдаа ажылдакчыларының катап тургузарынга удурланып, хоорайның шагдаа килдизинин бажыңынче дээрбечи халдаашкынны кылган дээрзин баштайгы болган суд истелгезинге тодараткан.

Ол кем-херек үүлгедиишкиннериниң организакчыларын болгаш идепкейлиг киржикчилерин: мурнунда янзыбүү кем-херектер үүлгеткени дээш шиитпирип чораан **М. А. Панибратцевти, В. Н. Романенкону, К. Ф. Лукинни** кеземче хереэниң талазы-биле харыысалгага киирген. Үстүнде айыттынган кем-херек үүлгедиишкиннериниң идепкейлиг киржикчилери **А. И. Шулимов, А. С. Алексеев, А. С. Мартынов** оларны база-ла кеземче харыысалгазынга киирген.

Буруудаттырганнарның үүлгеткен кем-херектерин суд истелгезинин чорудулгазында хөй санныг хереченлерниң өөрүктери-биле, боттуг болгаш өске-даа барымдаалар-биле сойгалап илереткен болгаш онааган бурууну олар боттары хүлээп көрген.

М. А. Панибратцевти, В. Н. Романенкону болгаш К. Ф. Лукинни дээди хемчег-биле—боолап өлүрер, А. И. Шумиловту, А. С. Алексеевти болгаш А. С. Мартыновту—туштузунда 15 чылда хосталгазын казыыр деп суд шииткен.

Судтун чөптүг шииткелин бүгү киржикчилер үүлдүгүнүүшкүн-биле уткаан.

Өнчүк-чөңгээлер үргүлчүлевишаан

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелдиң Ханойда корреспондентизинин дыңнатканы-биле алырга, «Патет-Лаонун үнү» радио Фуми Носаван-Бун Умнун бөлүүн шынгыы буруу шапкан. Ол бөлүк чоокта чаа Фу Кау Коай болгаш Сиен Ле деп чурттакчылыг черлерге «арыглап аштаарының» хемчеглерин чорудуп, дүрүм ёзугаар чазактың болгаш Нео Лао Хак Сат партияның контролюнда турар чамдык районнарны өжелеп алырын оралдашкан.

«Арыглап аштаарының» хемчеглерин чорудуп турар үймээнчилериниң шериглерин чөвүдекчилери командылап турар болгаш америк самолёттар үймээнчилериниң шериглерине аъш-чемни болгаш дериг-херекселди октап берип, тайбын чурттакчыларны бомбалап турар деп радио дыңнаткан. Улустуң чепсектиг бөлүктерин узуткап чок кылырын оралдашпышаан, үймээнчилериниң шериглери хөй-хөй кедээ суурларны өрттедип, хөй-хөй патриоттарны боолап турган.

Ол-ла үеним дургузунда үймээнчилериниң шериглери Лонг Тонну болгаш Каманың сонгу талада районнарны атакалаарын үргүлчүлеп турган. Лонг Тон районда үймээнчилериниң батальон чыгам санныг шериглери Нео Лао Хак Саттың кезектеринче халдаашкын кылган.

Кама районда үймээнчилериниң элээн каш батальоннары Нам-Сан хемни дургаар бурунгаарлап, орукта кедээ суурларны узуткап, ында Нео Лао Хак Саттың кезектерин болгаш тус черниң партизан отрядтарын бүзээлээрин оралдашкан.

Радионун дыңнадыында демдеглеп турар Фуми Носаван-Бун Умнун бо өнчүк-чөнгээлери — боолаашкынны соксадыр дугайында дужаалды үраэни болур, чуртка дүшкүүрлүг чорукту тургузуп, үш таланың чугаалажышкынарын үреп турар.

Бистиң баштайгы дуржулгаларывыс

Ф. Аржаков—«Бодунуң ажылының үре-түңнелин камнаар».

Редакция почтазындан деп нинти ат-биле медээлер.

Американың Каттышкан Штаттары. Соңгу Каролина штатта Брагга деп форт. «Партизаннар» дээр кижилерни ында тускай, мырыңай чажыт «школада» белеткеп турар. Кижини «шуут-ла хора чок болдурарының»—тодаргайлаарга өлүрериниң херектерин болгаш аргаларын олар өөренип ап турарлар. Хораннарның дээштиин, дааш чок бооларның, дайзынны «ыыт үндүрбейн» канчаар бижектеп азы боой тудуп өлүрүп болурунуң аргаларын олар өөренип турарлар.

Бо чурукту парлап үндүрген «Фрайе вельт» журнал президент Кеннединиң «хосталга доктриназы» херек кырында мындыг болуп турар-дыр деп айтып турар.

Ол «партизаннарны» национал-хосталгалыг шимчээшкин-биле демисел чорударынга белеткеп турар. Өлүрүкчүлериниң хөделишкининиң болдунуп болур черлери—Вьетнам, Лаос, Куба болгаш Төп Американың чурттары деп, АКШ-тың солуннарында адап турар.

Бир эвес ындыг «өөредилгелерни» «школада» чорудуп турар чүве болза Американың Каттышкан Штаттарының генералдары аныяктарга каңдыг үлүг-хууну белеткеп турары билдингир-дир.

Лаоста байдалга

ПЕКИН. (СЭТА). Лаостуң дүрүм ёзугаар чазааның радиостанциязының дыңнадыын барымдаалаан, Синьхуа агентилелдиң дамчыдып турары болза, Ван-Вьентиң чоогунда үймээнчи бөлүглежишкинден бөлүк солдаттар чоокта чаа Лаостуң дүрүм ёзугаар чазааның талазынче шилчип келген. Саваннакетчи бөлүктер дайынга күженишкинниг белеткеп турар дээрзин солдаттар чугаалаан. АКШ-тың, Таиландының болгаш Филиппиннерниң шериг ажылдакчылары, а ол ышкаш чанкайшистер улам хөйү-биле Лаоста кээп турар. Саваннакетчи бөлүктер әр кижилерни шериг-ге албадаашкын-биле элдип, «шаажылал хемчеглерин» чорудуп, Лаостуң дүрүм ёзугаар чазааның болгаш Нео Лао Хак Сат партияның контрольдап турар районнарынга өнчүк-чөнгээлиг ажыл-чорудулганы үүлгедип турар.

Ол-ла радионуң дыңнатканын ёзугаар алырга, Луан-Прабан можуда үймээнчилериниң бир ротазы Нео Лао Хак Саттың дайынчы кезектеринче шавар халдаашкынны чорудар дугайында дужаалды күүседириниңден ойталаан.

Бодунуң хамаарышпас чоруу дээш демисежип турар Анголаның улузун португал колонизаторлар кадыг-дошкуну-биле базып, хереэженнерни, кыганнарны, чаш уругларны өлүрүп турарлар. Анголадан Конгоже 80 муң хире кижи дезип келген. Дезип келгениниң ядыы-түрүгү байдалының дугайын даштыкы парлалга дыңнадып турар. Арып-доруп, аштап-сускаш, азыраар харык чок апарганының уламындан чаш уруглар иелериниң холдарынга-ла өлүп турар, ораан-турлаа чок кижилер аштан болгаш сооктан өлүп турарлар.

Чурукта: Конгода ангола уруглар.

Фото Прессенс Бильдин.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйының 23-35, кедээ ажыл-агый килдизинин 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал килдистериниң 37-13, иштики информация килдизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт килдизинин 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—01332. Чагыг № 1693. Культура эргелелиниң типографиязы.